

AUGUST 1933

Brasovul Literar

și Artistic

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIRECTOR:
CINCINAT PAVELESCU

10 - 11 - 12

LUCIAN BLAGA

APARE ÎN FIECARE LUNĂ LA BRAȘOV

CERCUL REVISTEI „BRAȘOVUL LITERAR“

Cincinat Pavelescu (președinte), Atanasie Bălăcescu, Maria Baiulescu, Margareta Dr. Bleahu, C. Bobescu, Dr. David Bleahu, I. Al. Bran-Lemeny, Valeria Căliman, Dr. Liviu Câmpeanu, Dr. N. Căliman, Niculae Cantonieru, Ion Focșeneanu, Aurel Mureșianu, Iancu Nan, Ecaterina Pitiș, Victor Rath, Părintele Pizo-Zărnești și Petre Teodorescu.

Redactori: I. AL. BRAN-LEMENY și ION FOCȘENEANU.

ABONAMENTE:

In țară:	{	pentru particulari	Lei 140
		pentru instituții	„ 300
In străinătate			„ 400

CUPRINSUL:

Cincinat Pavelescu	{ Contesa Ana de Noailles, François Mauriac	Emil Giurgiuca	Pan (Versuri)
Aron Cotruș	Pâinea noastră (versuri)	Aurel Marin	Noaptea, în munți (poemă)
Ion Focșeneanu	Elemente pentru un îndreptar (II)	Const. Alex. Mironescu	Cântec
Niculae Cantonieru	Bița (fragment de ro- man)	Ștefan Baciuc	Călătorii (versuri)
Paul Constant	Cum a murit Ghenarie Georgescu (schiță)	Erastia Perctz	Apus (versuri)
		Alexandru Ceușianu	Gardul (proză)

CRONICA: „In preajma revoluției“ I—IV (C. Stere) de Valeria Branisce-Căliman; „Poezii“ (Const. Alex. Mironescu) „Chaterine Pecq“ (Em. Robin) de Cincinat Pavelescu; „Aspecte și atitudini ideologice“ (Al. Dima) Mișcarea sămănătoristă“ (Dan Smântânescu) „Destinderi“ (Ștefan Horint) „In umbra lui Crist“ (O. Șireagu) de Ion Focșeneanu; „Draperii negre“ (Gh. Șt. Cazacu) „Tempi Passati“ (Aurel P. Bănuț) de I. Al. Bran-Lemeny; „Viermii pământului“ (C. Ardeleanu) de Niculae Cantonieru; „Maitreyi“ (Mircea Eliade) de Petru I. Teodorescu; „Cartea nunții“ (G. Călinescu) de Aurel Marin. Cronica plastică, cronica revistelor, cronica Brașovului, etc.

Toate manuscrisele trimise revistei vor fi adresate d-lui Cincinat Pavelescu Str. Regina Maria No. 26 Brașov. Autorii manuscriselor admise spre publicare vor fi anunțați în cel mult trei săptămâni dela primirea lor. Cele nepublicate se ard. Revista însă își face o datorie de a încunoștiința, că nu va putea recompensa deocamdată decât într-o foarte mică măsură pe d-nii colaboratori deoarece este abia la început. În ori ce caz, se va ține totdeauna seama de situația materială a autorului.

— Rugăm insistent toate revistele și ziarele din țară, a răspunde schimbului nostru. Ne vor ajuta astfel la munca de cunoaștere și informație artistică pe care am început-o în acest ținut.

-- Toate cărțile și revistele primite la redacție vor fi amintite la „Bibliografie“ sau recenzate, în ordinea primirii lor și în limita spațiului de care dispunem.

Elemente pentru un îndreptar

Octavian Goga, Lucian Blaga.

II

Incheiasem prima parte a studiului acesta, printr'o seamă de concluziuni care închideau în ele, nu numai manifestările unui temperament, dar și conținutul unui misticism.

Nevalorificat în plan politic, ieri; gătit azi de diverși „intelectuali cu răspundere“ pentru care, exasperarea sexuală, priza de cocaină și șorțul masonic sunt jaloanele principale ale unei vieți mizerabile; misticismul acesta rămâne întreg pentru mâine, pentru marele mâine, care nu poate fi decât, sau culme siderală sau prăpastie fără fund.

Îi lipsește un semn heraldic, zodiacal, cabalistic — dacă voiți —; îi lipsește semnul acela fizic care ridică popoarele căzute și le biciuește pe drumurile resurecției.

În evadarea din plasa putredă a unor forme de viață care își trăesc ultimile tresăriri ale unei agonii de animal înjunghiat, în sângerarea pe drumul stâncos spre o lumină clară izvorită din prezent, este deopotrivă nevoie, de răscolirea ideologului ca și de toaia-gul unei filosofii supreme, care să șlefuiască ideea directoare de toate asperitățile amănuntului contingent.

Deaceea găsesc necesar, să redau imaginea transcendentală a ideologiei d-lui Octavian Goga, întemeiată pe realități prezente sau — filosofic — imediat apropiate, imagine care — dupe priceperea noastră — o vom găsi, cercetînd esența gândirii abstracte a d-lui Lucian Blaga. Gânditor de înaltă frecvență prin structură, dialectician prin temperament, întreaga sa operă filosofică și literară, este străbătută de fluxul unor idei, al căror substrat comun, sintetizează o concepție cu totul originală.

În „Pietre pentru templul meu“, „Filosofia stilului“, „Ferestre colorate“, „Fenomenul originar“, „Fetele unui veac“, d-sa vede în fenomenul creator, o răsfrângere a aspectului unitar al culturii și al spiritului etnic al popoarelor.

Acestea moștenesc în sânge, elemente care conturează psihologia lor interioară; este psihologia etnică din care izvorăsc stilurile, a căror îmbinare stabilește aspectul creației universale. Pentru d-l Lucian Blaga, etnicul este atributul rasei (în sens biologic, nu clinic) dupe cum stilul este atributul intelectului universal. Dar prin această situație în biologic, etnicul d-lui Blaga este dematerializat și capătă o interpretare metafizică. Tocmai prin acest caracter abstract al ideii de etnicitate, d-sa împacă într'o ingenioasă sinteză, esteticul universal cu etnicul subiectiv. Raportat la noi, substratul acesta îndepărtat, fluid, aproape spectral, ridicîndu-se din când în când în conștiința individuală sau colectivă sub forma unor umbre mitice — ar fi, dupe d-sa, de formațiune tracă.

Prima etapă filosofică a d-lui Blaga, se poate astfel concretiza, printr'o integrare pe plan intelectual, în fisionomia universală, a stilurilor culturale de esență etnică, pe baza contopirii acestor esențe în sfera ipotetică a metafizicului. Este o problemă a culturii, cercetată dela izvorul fenomenelor originare până la pierderea în oceanul intelectual al umanității, sub forma unei monografii metodologice.

Între aceasta și a doua etapă a filosofiei sale, marcată de apariția „Eonului dogmatic“, gândirea d-lui Blaga are un hiat. Este vorba de „Daimonion“, acea monografie a demonului, care dupe profana mea înțelegere, nu se integrează preocupărilor sale filosofice, decât printr'o analogie de metodă.

Ultimile opere însă, „Eonul dogmatic“ și „Cunoașterea luciferică“, hotărăsc drumurile, pentru prima oară originale, spre un sistem.

Prin eon dogmatic, cred că d-l Lucian Blaga a înțeles acea epocă de spiritualitate sublimă înăuntrul căreia, peste diversitatea sistemelor filosofice care au neliniștit spiritul

omenesc, cugetarea se va unifica pe baza unei concepții de valoare universală, singura care ar mai putea salva sufletul contemporan, orientându-l pe același făgaș și imprimându-i un sens și un ritm comun. Sub arcu acestei concepții, lumea ar curge ca un fluviu imens între două oceane ale neantului sau între două tărâmurile altei vieți. Valurile calme ale acestei ape universale se vor rostogoli, mai repede la mijloc, mai încet la maluri; unele vor fi mai adânci, altele mai limpezi, dar nici unul nu se va opri înlănțuit, dupe cum nici unul nu se va întoarce, sfărâmînd. Singura lor individualizare va fi posibilă, poate numai în planul razelor stelare, asemeni mareelor oceanice.

Desigur, o viziune ca aceasta, nu poate fi nouă. Primul, o avusese bătrânul Plato, atunci când coborînd o clipă dintr'un univers de abstracțiuni, lumea îi păruse ca un pannoticum de umbre care coexistau numai prin rolul lor de imagini, mai mult sau mai puțin exacte, și numai prin principiul unic, perfect și universal, care sta la baza unei concepțiuni ideale. Mai târziu, medievalul Thomas Morrus surprinse viziunea prin planuri social-politice, dar nimbate încă de autoritatea teologică a evului-mediu. și o închise în celebra-i „Utopie“. In secolul trecut însă, Karl Marx împinse totul sub imperiul materialismului istoric, substituind supremele legi care guvernau universul platonician, cu principii de economie politică. Iar astăzi când colectivismul sovietic și corporatismul fascist, pretind că au făcut din viziunea lui Plato o realitate, sufletul contemporan se găsește mai dezorientat, mai neliniștit și mai împrăștiat ca niciodată.

Cu cât concepțiile menite să unifice aspirațiunile individuale și-au pierdut aspectul de transcendență, devenind în cele din urmă, simple rezultate ale elaborărilor noastre imperfecte, cu atât autoritatea lor a diminuat până la nivelul legilor ordinare, oscilînd dupe interpretarea, temperamentul și energia fiecăruia.

Intre raționalismul stigmatizat de propria noastră imperfecțiune și mistericul, singurul care poate conține absolutul, d-l Lucian Blaga are puterea de a păși iluminat peste svârcolirile apocaliptice ale pozitivismului spre viziunea Eonului de mâine, pe drumurile celui din urmă.

Absolutul de a cărei autoritate am amintit mai sus, întemeiat pe unitate și perfecțiune, n'ar putea fi decât un adevăr dogmatic indiferent de conținutul lui, filosofic sau teologic. Ceeace interesează este conturul dogmatic, haina aceea turburătoare și plină de strălucire, pentru închegarea unui nou stil filosofic, dupe cum fusese nevoie de conturul etnic pentru stilul cultural.

Cum se poate ajunge la conturul dogmatic? Desigur nu pe aceleași căi care au condus spre sistemele raționaliste. In general d-l Lucian Blaga deosebește două feluri de inteligență: O inteligență enstatică și o inteligență ecstatică, aceasta din urmă funcționînd a logic. Pe baza inteligenței ecstatice, d-l Lucian Blaga își întemeiază posibilitățile de cunoaștere ale conturului dogmatic și astfel pășește la cea de-a doua importantă operă filosofică a d-sale, la „Cunoașterea luciferică“.

„Cunoașterea luciferică“ este de fapt o nouă teorie a cunoașterii, cu totul originală, și cred că marchează un eveniment de seamă în gândirea și cultura românească. In această operă, d-l Lucian Blaga deosebește o cunoaștere „paradisiacă“ corespunzînd intelectului enstatic și o cunoaștere „luciferică“ corespunzînd intelectului ecstatic.

Dar această diviziune a cunoașterii, nu rezultă la d-l Blaga numai dintr'o diferențiere a intelectului care valorifică stările de cunoaștere; nu este o diviziune „graduală“, cum spune d-sa, ci una întemeiată pe naturi deosebite.

După înțelegerea noastră, cunoașterea paradisiacă ar putea fi considerată ca un act care crește în suprafață și care determină obiectul, concepțional; oricât ar crește conul de lumină, cantitativ și calitativ, aspectele noi, fenomenele și relațiunile noi, — proprii sau aderente obiectului — rămân la suprafața lui, evoluînd stadiul unei determinări. Dar orice obiect și din orice domeniu, — teologie, filozofie, știință — se înfățișează de fapt ca un microcosmos cu o zonă faptică dar și cu un element ascuns: departe, străfund, ca un nucleu misterios purtător al tuturor temeiurilor, dela existență până la neant. Acest „criptic“ este obiectul cunoașterii luciferice. Pentru luminarea acestei inimi ascunse, cunoașterea luciferică despică obiectul. Este o cunoaștere care crește în profunziune, care

pune problema căutându-i soluția în afunduri; este o cunoaștere a „crizei obiectului“, nu a determinării lui. Pentru d-l Lucian Blaga, elementul cel mai principal în „punerea unei probleme“, este atragerea „misterului“ în lumina cunoștinței. Deaceea pe firele acestei cunoașteri luciferice, d-sa sau alți filozofi, vor porni desigur, pentru găsirea acelor imbolduri supreme — ce nu pot fi decât de natură misterică — și care împreună cu „experiența“, să agite intelectul ecstatic al unui gânditor sau profet pentru găsirea acelei formule dogmatice pe care lumea contimporană o năzuiește cu atâta înfrigurare. Va fi miezul acestei formule teologic, va fi unul pur filosofic, cine ar putea-o spune?

Rămâne important faptul că lucrarea fundamentală a d-lui Lucian Blaga este „Eonul dogmatic“ și că d-sa înțelegând să se ridice deasupra vârtejului de fapte, a dăruit celor care mai pot gândi, o carte mare, o carte de care lumea are nevoie.

Așa cum o afirmă chiar d-sa, „Cunoașterea Luciferică“, nu este decât o operă menită să valorifice „Eonul dogmatic“; așteptăm pentru mâine, o nouă metafizică, o nouă etică și poate o nouă fundamentare a frumosului artistic.

Evident că fugarele noastre impresiuni, sunt departe de a caracteriza convenabil o operă în plină elaborare și de a evidenția o gândire în continuă ascensiune spre culme. Deaceea, în sprijinul concluziunilor noastre, voi face câteva schematizări:

În „Filosofia culturii“, stilurile culturale își împreunau coroanele în realitatea universalității, absorbindu-și însă conturul specific din izvoarele etnice pierdute într'un deșert mitic.

În „Eonul dogmatic“, avem viziunea evului în care, înăuntrul unui contur dogmatic atras în lumină prin sorbul inteligenței ecstatice, tot dintr'un substrat al mitului, marii gânditori — filosofi sau teologi — vor putea închide un sistem de valabilitate și autoritate universală.

În „Cunoașterea luciferică“, luăm contact cu prima valorificare a „Eonului dogmatic“; căci cunoașterea luciferică nu este de fapt decât metoda de absorbție a conturului dogmatic. Este în esență o nouă teorie a cunoașterii în care filosofia misterelor, ne întoarce cu două mii de ani înapoi, în Alexandria lui Philon Iudeul, dar a căru structură pur duală, îi dă un caracter de originalitate necunoscută dela Vasile Conta până astăzi, de nici-un gânditor român.

Toate acestea nimbate de flacăra sublimată a poeziei care a transfigurat filosofia unui Fichte, Hegel, Nietzsche. Toate desprinse ca niște revelatoare țâșniri de lumină din undoirea amănunțită a fluidelor mitice. Toate, străbătute de același fir metodologic, propriu studiilor monografice, — însuflețite și amplificate de un dinamism reconfortant pentru temeuriile viitorului.

În dezorientarea atâtor idei împrumutate, intelectualii noștri mai tineri, ar face un act de maturitate cercetând elementele deosebit de actuale pe care le oferă deopotrivă, ideologia d-lui Octavian Goga și filosofia d-lui Lucian Blaga.

Dacă la suprafața vieții, cele două concepții se despart, traiectoriile lor continuă paralele spre integrarea în zona respectivă a universalității.

Alături de etnicul ca temelie a Statului găsim etnicul transfigurat din filosofia culturii; paralel cu integrarea în mondialism printr'un constructivism de esență pur națională, găsim stilul cultural al d-lui Lucian Blaga însumându-se stilului universal, și mai ales, acea dăruire de viziune a trăirii sub zodia unei formule dogmatice. Apropindu-și-le, gânditorii tineri de azi, îndrumători mâine, s'ar convinge că peste întretăierea atâtor idei, sterpe și anarhice, se pot grupa câteva, ale noastre, cu corespondență în plan istoric și filosofic și cu o rezonanță psihologică a substratului etnic. Aceasta, mai ales acum când omenirea exasperată de un raționalism degenerat și de un umanitarism, care se dovedește cu fiecare zi că servește cauza unui singur popor, își caută drumurile într'o concepție de naționalism, de nivelare ordonată a vieții, fără strivirea individului și de împăcare a popoarelor pe baza unei armonii iraționale: unitară, perfectă, absolută.

Iată pentru ce am ținut ca vorbind de linia vremii, să readuc în conștiința tuturor, această medalie, reprezentând, prin cele două efigii: „gândirea pragmatică“ și „gândirea filosofică“ a Ardealului.

ION FOCȘENEANU.

Contesa Ana de Noailles

de Cincinat Pavelescu.

Nu de mult inima Franței - Parisul - a fost în mare doliu. Un zăbranic negru s'a întins dureros, și neașteptat deasupra literaturii și poeziei franceze. Contesa Ana de Noailles a închis ochii. Lira de aur care de 30 de ani vibrase cu accente aproape sălbatice, tumultoase și nemaiauzite, infiltrând în vinele anemiaste de luptele diverselor școale literare ale liriceii franceze un sânge nou, cald, păgân și oriental, a tăcut brusc, făcând să amuțească pentru o clipă larma acestui stup neadormit care este Parisul. Revista noastră se asociază cu toată pietatea la doliul Franței, și se apleacă sfioasă și admirativă în fața memoriei marelui scriitoare, care deși n'a trăit în România și nu i-a cunoscut limba, era totuși o Brâncoveancă! Tatăl Prințesei Brancovan „Musurus Pașa“, ambasador al Turciei la Londra, om de înaltă cultură, a lăsat o traducere a lui Dante în vechea limbă elină, iar strămoșul său Cardinalul Musurus a fost intim colaborator al lui Erasmus.

I s'a imputat, marelui poete, că n'a fost bună româncă

Nu s'a știut însă că ea, deși Brâncoveancă, s'a născut pe țărmii lacului Leman. A trăit în Grecia și la Constantinopol. S'a măritat tânără cu Conte de Noailles, a scris de la 16 ani în limba Franceză iar din România nu-și aducea aminte decât-atât: Fiind fetiță mică, se oprise la Mogoșoaia, reședința de azi a Prințesei Marta Bibescu și văzuse cum o droaie de țăgănuși culegeau din noroiul lacului gologanii aruncați de cineva crud și glumeț. Ana de Noailles n'a cunoscut nici țara, nici limba noastră. A iubit-o însă instictiv și în multe împrejurări și-a afirmat simpatia pentru poporul nostru latin și pitoresc. Eu insumi am auzit-o la seratele muzicale din Paris ale lui Georges Boscott marele pianist român.

Primele volume de poezii: „Le coeur innombrable“ și „L'ombre des jours“ apărute în 1901 și 1902 au stârnit în Franța un entuziasm fără precedent. Laudele cele mai ditirambice se citeau în toată presa și în majoritatea revistelor literare de frunte.

Ana de Noailles a fost numită la început „muza grădinilor“ pentru că nu i-a scăpat floare, plantă și legumă cât de obscură pe care să n'o înobileze încadrând-o într'un vers plin de vechea armonie clasică dar exuberant și împodobit de imagini noi, în care un pan-teism aproape păgân, alterna cu o sete de viață și cu o sălbăticie de pasiune clocotitoare și personală.

Marcel Proust în primele sale cronici publicate în „le Figaro“, nu ezită să întrebuițeze calificativul de geniu față de poeta pe care o admira în conversațiile, în scrisorile și în poezia ei. S'a găsit de criticul André Chaumeix, că multe din motivele de inspirație ale poetei sunt aproape identice cu ale marelui solitar și primitiv Francis Jammes. Sub o formă mai tradițională e aceeași sensibilitate plină de extaz în față naturei, anotimpurilor, cerului, câmpului și mării.

„Les forêts, les étangs, et les plaines fécondes
Ont plus touché mes yeux que les regards humains“.

Paul Verlaine a inspirat-o și el imprimându-i în unele versuri, grația lui lascivă și armonioasă „Le soir tombait, un soir équivoque d'automne! „L'ombre des jours“. Dar astea sunt detalii. Adevărul e că Ana de Noailles a fost un adevărat poet, sensibil până la teșin și cu un dar al ritmului și imaginilor pe care nu le-am mai putea găsi de cât la marele său predecesor în romantism Victor Hugo. De altfel Charles Maurras, Maurice Barrès, mare și pasionat admirator, prieten și călăuzitor al poetei ilustre constată rudenția sa cu marii romantici. Părere la care se alătură și pana ascuțită a lui Leon Blum. El susține că ceace s'a numit „humanism“ n'a fost decât un „romantism“ reîntinerit. Leon Blum afirmă că filiațiunea contesei cu romanticii atinge în linie directă pe Alfred de Musset-dar un Musset „mai aspru, mai încărcat, mai înfrigorat, mai complex, cu un sânge mai greu adică un Musset mai sălbatec și mai barbar“. Diferența însă între vechiul romantism și cel transfigurat al doamnei de Noailles, e că poezia ei țâșnind din ea ca isvorul de apă ce se înalță spre lună, recade asupra ei ca apa din avuz.

— Je vous tiens toute vive entre mes bras, Nature!
Ah! faut-il que mes yeux s'emplissent d'ombre un jour
Et que j'aïlle au pays sans vent et sans verdure
Que ne visitent plus la lumière et l'amour!

După „L'ombre des jours“ poeta a publicat „La nouvelle Esperance“, (1903) „Le visage émerveillé“, (1904) „Le Domination“, (1906,) și puternicul volum de poezii: „Les Eblouissements“, (1907)

Je vous laisse le clair soleil de mon visage
Ses millions de rais,
Et mon coeur faible et doux, qui eut tant de courage
Pour ce qu'il désirait!
Je vous laisse mon coeur et toute son histoire
Et sa douceur de lin,
Et l'aube de ma joue et la nuit bleu et noire
Dont mes cheveux sont pleins!

(Les Eblouissements - Calman Lévy)
apoi a urmat „Les vivants et les morts“, „Les forces eter nelles“ „le Poeme de l'amour“ 3 volume de poezii care au fixat definitiv locul contesei de Noailles în panteonul marilor lirici francezi.

În anul 1927 după moartea mai multor prieteni între care a lui Maurice Barrès, a publicat poezmele grave și dureroase „L'honneur de souffrir“ închinat: „Prietenilor care m'au părăsit dar pe care nu-i pot părăsi“

„Tu n'est plus. Je méprise en le voyant survivre
Ce corps dont, ton désir anxieux fut hanté.
Combien me semblent vains les bras dont tu fus ivre
Que fais-je de mes jeux par mes yeux detestés?

J'ai trop souffert depuis l'enfance, immense, amère,
D'avoir compris le mal du corps, vase de pleurs,
Et cette âme qu'il faut nommer âme effémère,
Et qui se sent mortelle en sachant sa valeur!“

(L'honneur de souffrir)

Mai în toate poemele marei poete geniul e stăpân absolut și impuritățile rare ale stilului sau neglijențele ritmului, s'au ars în focul pasiunii care o inspiră și o transfigurează.

Editorul Grasset a publicat nu de mult un volum de proză „Exactitudes“ plin de notații curagioase și care desvăluiesc sufletul complicat, panteist și păgân al scriitoarei care a evitat în toată opera sa acel „cristianism“ dulceag care abundă în poeziile și romanele colegelor sale de literatură

Întrebată cum scrie, contesa a răspuns „Je ne travaille pas, mes livres se font d'eux mêmes“.

Cei care mă înconjoară mă întreabă totdeauna: când lucrezi? Nici eu nu știu! Nu mă distrează nimic când aud conversații în jurul meu. Vorbesc și răspund tuturor dar scriu înainte. Dacă modific prima formă a unor versuri sub vanul pretext al perfecției, mă grăbesc recitând să restabilesc forma primordială. „Scriind nu fac de cât să povestesc ceace universul prin mine mână fără încetare spre inima mea veșnic turburată“.

Scriu pe foi de hârtie albe sau pe caete dar prefer, proza mai cu seamă, s'o dictez. Recunosc, că mă repet uneori ca să întăresc o idee, dar mă consolez cu Michelet care dă pilda repetițiilor ascendente ca să parvie a descrie în acelaș timp și cu exactitate și cu paroxism.

Găsim întreagă pe Ana de Noailles în aceste mărturisiri care ne silesc s'o admirăm și mai mult. În ultimul cuvânt, ținem să protestăm contra impietății comise față de memoria marei poete de J. g. Le Dantec care în numărul de 1 Iunie 1933 al vechei reviste franceze „Mercure de France“ aduce jigniri inutile scriitoarei defuncte a cărei glorie nu va suferi de această îndelicateță postumă. D. Le Dantec se rășboește cu umbra luminoasă a marei poete și se înscrie în fals contra elogiilor excesive aduse de presa mondială la moartea Anei de Noailles. Susține că aceste elogii sunt datorite înalțelor „amiciții politice“ și a despotismului său luminat. Face apoi responsabilă pe poetă, ce nu-i mai poate răspunde, de amploarea discursurilor oficiale de la funeraliile sale. Afirmă cu o bizară lipsă de cavalierism că D-na de Noailles n'a fost îngropată de poeți ci de miniștri. Ne-a mirat de asemenea articolul D-lui de Souza care tot prin „Mercure de France“ protestează contra acestei „autocrate nervoase“ căreia i s'a fabricat o glorie de o anumită oficialitate și care e în desacord cu opera sa monotona, sterilă și strimt personală. Din fericire poeta din lumea în care i s'a înălțat sufletul arzător trebuie să privească plină de indulgență și de ertare aprecierile nedrepte ale unor scriitori care s'au suiat pe pedestalul înalt al operei sale cu mâinile pline nu de roze ci de măcăni.

Francois Mauriac, la Academia Franceză

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu e nici o lună de zile de când s'a ales la Academia Franceză, cu 23 de voturi, distinsul romancier François Mauriac. E bine ca cititorii noștri să fie informați și asupra noului academician și asupra operei sale. El s'a născut la Bordeaux la 11 Octombrie 1885 (în acelaș an cu René Benjamin și André Maurois) dintr'o mare familie burgheză și catolică. Principalul său roman „Génitrix“ e închinat unuia din cei doi frați ai săi: Doctorul Pierre Mauriac profesor la facultatea de medicină din Bordeaux. Celalalt frate e preot. Cu drept cuvânt s'ar putea spune că adeseori romancierul vorbește cu un frate despre mizeriile corpului, iar cu celălalt, despre mizeriile sufletului. Trecând prin „École des chartes“, unde s'a întărit formația sa intelectuală a publicat la 1910 primul său volum de versuri: „Les mains jointes“ al cărui titlu și conținut neliniștit, mistic, catolic, și plin de regrete și voluptăți comprimate și complicate, a fost remarcat de Maurice Barrès, care a ghicit în tânărul poet un discipol înăscut al ideologiei sale, catolice și naționaliste. Poetul declară într'un vers că nu mai îndrăznește să guste nici măcar:

„L'austère vérité des belles hérésies!“

Din chiar acest volum se desprindea un suflet cu adânci sonorități dar plin de complicații nelămurite. Mauriac a scris mult timp la revista fondată de Pierre Chaine și condusă apoi de Francis Caillard „La revue du Temps présent“, unde în timp de patru ani a urmărit, cu mare competență, independență și originalitate mișcarea contemporană a romanului francez. La această revistă s'au distins și André Delacour, André Birabeau, Henriette Charaussen și alți scriitori foarte apreciați azi.

Ca să se degajeze de complicațiile care-i turburau

stilul și concepția i-a trebuit lui Mauriac să scrie 3 romane: „L'enfant chargé de chaînes“, „La robe Prétexte“ și „La Chair et le Sang“, operă pe care eminentul romancier și critic Eugène Montfort, director al revistei Les Marges îl consideră în cele 2 valoroase volume din critică: „25 années de Litterature“ ca cel mai original, mai bogat și ascuțit ca stil și ca pătrundere de seria curioasă de succese a romanelor sale. A urmat apoi „Préseances“ și faimosul „Le baiser au lépreux“ care împreună cu „Génitrix“ sunt considerate de critici ca adevăratele sale capete de operă (vezi studiul lui L. Dubech).

Se pare că „Le Fleuve de Feu“ a fost mai puțin apreciat. În primele romane, critica franceză a reproșat academicianului de azi că pasta e turbure și ezitățile sale între catolicism și anumite estetici și sociologii moderne, sunt departe a da primelor trei romane un caracter definitiv și clar. „Le baiser au lépreux“, a fost prima operă reușită care a stabilit fără nici o rețiciență reputația lui Mauriac de scriitor fruntaș. Mediul în care se mișcă personajele acestui roman, cu titlu așa de frumos îi este bine cunoscut. Drama se petrece într'o veche familie catolică din provincie. Eroul romanului Jean Pelonyre, e bine prins și redat cu toate ezitățile sufletului său religios dar plin de tentații și de slăbiciuni. Evocarea pe care o face cartierului Montmartre când își trimete eroul la Paris să lucreze prin bibliotecă e mult superioară întregului ciclu de romane în care evoacă cu dinadins faimosul cartier al bohemei și al distracțiilor. De data asta autorul nu mai face predici inutile și neconvingătoare de catolicism ci ni'l arată încarnat în ființe vii, care vorbesc și se

poartă ca niște adevărați creștini. Noemi Pelonyre represintă aici tentația cărnei.

În „Fluviul de foc“, romanul următor, cei doi eroi sunt răpiți în vârtejul de jeratec purificator, dar eroina încearcă la sfârșit o reîntoarcere la credința mântuitoare. Această conversiune pare însă convențională. Critici distinși i-au imputat romancierului catolic o tendință pătimășă spre „gustul păcatului“. Conflictul acestui roman e desigur patetic, dar lasă în suflet ceva turbure și primejdios ca adâncimile tentației.

În romanul său de frunte, de maturitate și de glorie „Genitrix“, François Mauriac rupe definitiv cu acel gust vinovat al păcatului pentru care a fost deseori dojenit de rigorile, uneori excesive ale criticii. Conflictul este altul decât acela care se ridică într'un suflet catolic chinuit între religie și iubirea fizică.

Desfășurarea limpede a romanului e mult superioară tuturilor celorlalte lucrări ale sale de maturitate. Progresul este evident și sobrietatea lapidară a stilului dă acestui roman o anvergură întâlnită la scriitori în adevăr mari. În primele treizeci și cinci de pagini și-a așezat solid și luminos cele 4 personaje principale ale dramei: Fernand Cazenave, mama sa D-na Cazenave, bătrâna servitoare Marie de Lados și protagonistă Matilda Cazenave care agonizează și moare urâtă de soacră-sa și neapărată de soțul ei Fernand, tip egoist mediocru și slab, care e dominat de dragostea geloasă până la crimă a mamei sale bătrână. Bietei Matilda care moare neîngrijită după ce născuse o fetiță slăbuță și moartă, i se impută că n'a dat naștere unui băiat care să transmită posterității numele de Cazenave al cărui ultim purtător era slăbănogit și ftisic. Umbra nenorocitei Matilda planează ca o aripă neagră asupra întregului roman din care desprind pentru frumusețea lor aceste două fraze: „Aucun visage en larmes et laissé en arrière ne lui permit de mesurer sa fuite glissante vers l'ombre! Elle eut la mort douce de ceux qui ne sont pas aimés, (pag. 35.) Mai în toate romanele D-lui Mauriac femeile au caracter în detrimentul bărbaților care sunt slabi, nehotărâți.

Am schițat în fugă activitatea principală ca romancier a lui François Mauriac; opera sa complectă e însă mult mai vastă; astfel pe lângă volumul întâi de poezii de care am vorbit, d-sa a mai publicat „L'adieu a l'adolescence“ și volumul „Orages“, ambele epuizate de mult, apoi nuvelele foarte apreciate și care sunt epuizate ca și poemele. „Un homme de lettres“, „Coup de couteau“ și „Démon de la connaissance“. Aceste trei nuvele au apărut în 1929 în ediția Grasset din Paris.

Ca eseuri și critică Mauriac a publicat: „Le jeune homme“ (Hachette), „La Province“, „Petits essais de Psychologie religieuse“, care adânci și pline de orizonturi au dat măsura largilor posibilități critice ale autorului. „La vie et la mort d'un poète“, în care face panegiricul unui poet prieten răpit de marele vifor al războiului: poetul André Lafon „Le rencontre avec Pascal,“ „Le Tourment de Jaques Rivière“, un eseu asupra lui Proust. La librăria Plon, din romanele marilor existente, a scris viața blândă și poetică a lui Jean Racine; apoi „Mes plus lointains souvenirs“ și „Dieu et Mamman“. Toate aceste eseuri sunt epuizate.

Trebuie să adaug la această lungă listă a unei activități neobosite romanele „Le désert et l'amour“ (Grasset) „Destins“ și „Thérèse Desqueyroux,“ la același

editor. Ar fi interesant poate să se cunoască de cititorii curioși modul în care acest scriitor fecund și puternic scrie Scriitorului Charensol, care i-a pus această chestiune. Academicianul de azi a răspuns: „E așa de greu și de misterios să-ți spun ce sunt la origină romanele mele. Scriu de obicei pe caete de școlar pe care le acopăr cu un scris microscopic, pe fiecare pagină desenez câte o figură. Manuscrisul romanului meu „Noeud de vipères“ conține multe capete, care par portretul, de o sută de ori reînceput, al aceluiași înger. Aceste figuri cred că îmi înlesnesc precisarea chipului și fizicului personajilor create.

„Scriu de obicei dintr'o dată și corectez pe măsură ce romanul progresează. Pe copia dactilografiată pe care am dictat-o mai fac corecturi definitive. În multe din romanele mele, ca de pildă în „Thérèse Desqueyroux“ la început și în „Destins“ la sfârșit, se găsesc o sută de pagini care sunt scrise într'un fel de stare „secundă“. Imi trec timpul a prinde ceasul acela așteptat ca sborul unei pasări și apoi când am găsit acel ton de sbor planat, mă căsnesc să-l prelungesc cât de mult. Scriu atunci câte patru, cinci pagini pe zi, dar simt cu exactitate, când această stare se oprește și nu mai adaug de la mine un rând măcar. Dacă îmi place „Nodul de vipere“ e că în toate cărțile mele e aceea care coincide mai mult cu inspirația și în care căderile și golurile de aer sunt mai puține. Poate și din cauză că am scris această povestire la prima persoană, cu toate că în realitate nu sunt eu în joc. Apoi mai în toate lucrările mele partea „voluntară“ e rea, mai cu seamă din cauza schimbărilor de ton; am fost izbit de această impresie de curând când am recitat romanul „Thérèse Desqueyroux“ căruia voiam să-i găsesc o urmare.

„Criticii m'au făcut atent asupra acestui punct. Unii din ei mi-au atras atenția asupra unei părți din cartea mea, care li se părea mai bună. Și aceasta era mai totdeauna aceia pe care o scrisesem în ceasurile de stare secundă, mai cu seamă la țară unde mă duc în toate verile ca să-mi termin vre un roman început la Paris! De altfel n'am nici o ordine la scris. Dimineața nu exist. Nu pot scri de cât după dejun. Dacă scriu un roman destul de repede, e căl'am purtat foarte îndelung în mine. Totdeauna când încep un roman știu unde o să ajung. Planul nu e scris dar îl simt în mine, acest plan însă nu'l respect și'l modific pe măsură ce înaintez. Deseori un personaj care mi se părea secundar, trece în primul plan. E cazul doctorului din „Desert et l'amour“ ca și al Irènei din „Ce qui était perdu.

„Dar dacă personajile romanelor mele rămân așa cum le concepusem la început, am atunci impresia că nu trăesc în adevăr și că sunt inerte. Ca să fie vii, trebuie să-mi reziste!“

Credem că aceste explicații date chiar de autor asupra operei sale luminează mai bine pe creatorul subtil și complex a cărui alegere la Academia franceză n'a fost decât răsplata acordată unui om și unui talent care onorează prin munca sa statornică și conștientă ultimul aspect al literaturii franceze moderne.

CINCINAT PAVELESCU.

B I T A*

de Nicolae Cantonieru

Drancea ar fi vrut să rămâie pe marginea fluviului, ca să se bucure de liniștea asfințitului, dar grănicerii care puseseră stăpânire pe chei, îl priviră bănuitori. Apa Dunării începuse să se întunece; talazurile îngălbenite de mâl și de înserare se goneau unul pe altul, spărgându-se de piepturile șlepurilor încărcate, ce se aplecau greoi pe câte o parte, în scârțâit prelung de otgoane.

Orașul de dincolo de apă se estompa în cenușiul închis al dealurilor din spatele lui, după care discul soarelui căzuse ca într'o fântână, după ce mânăjise calea apei cu vopseala ruginie a apusului.

Liniștea se înstăpânea peste fire coborită din înaltul cerului, sau ridicată din desișul pădurii de sălcii.

Ultimii hamali se tirau spre oraș cu spatele închingate de curelele samarelor, răscolind cu pașii grei de oboseală, țărâna șoselei care le acoperea pielea picioarelor desculțe, cu un strat albicios.

În gara mică a Ramadanului către care Drancea se îndreptă, trenul pentru București își puflăia nerăbdarea plecării. Alergă spre el, desprins dintrodată din toropeala zilei aceleia care-i strecurase în trup oboseli de bătrân. Drumul în tren, până la gara orașului, i se păru scurt cât o clipă. Numai când trecu peste podul canalului, își aruncă ochii pe fereastră și văzu cum se perindă unul după altul, ca niște vapoare de hârtie pe valuri, peisagiile cunoscute: grădina aleiului, curtea enormă a cazărmilor, turla dela biserica Sfântu Nicolae, și pustiul câmpurilor acoperite de întunec.

La gară câțiva oameni necăjiți se rezeziră la ușile vagoanelor, cărându-și singuri în spinare, bagaje multe, parcă s'ar fi mutat în altă lume. Și locomotiva porni mai departe pistonând la început rar, apoi din ce în ce mai grăbit, ducând cu ea speranțe și înfrigurări și lăsând în urmă regretul oamenilor și dezolarea gării, părăsită cotidian ca o amantă plictisitoare.

Drancea măsură în lung și în lat peronul, până ce obosi și se aruncă pe singura bancă făcută din stinghii vopsite cu verde. Luminile începură să se stingă una câte una. Câțiva hamali se strecurară înspre cârciuma din capătul peronului, pe urmă liniștea desăvârșită pluti în toată împrejurimea. Numai în vale se auzeau bocănituri de ciocan amestecate cu strigăte de oameni, răgete de animale fabuloase și cântece de harmonici și de flașnete. În câmpul de lângă gară se ridica minunea barăcilor ce aveau să formeze peste câteva zile, bălciul, evenimentul cel mai principal petrecut în orașelul dunărean. Drancea se zgribuli bine pe bancă; se întoarse pe o parte și pe alta, până când se lungi cu fața în sus.

* Fragment din romanul „Omul cu inima în palmă”.

Frigul nopții de August se făcea tot mai simțit. Își acoperi pieptul cu amândouă palmele, căutând să încălzească bluza de pânză care-i ținea răcoare. Inchise ochii încercând să doarmă, dar nu putu; foamea începu să-i răscolească intestinele. Ar fi trebuit să se ducă acasă, dar când se gândi că trebuie să ia din mâncarea puțină a celorlalți, renunță. Se sculă dupe bancă și-și cumpără cu un ban mărunț, o bucată de pâine cu care-și minți foamea. Pe urmă se înapoie la bancă și adormi dintrodată greu, ca un buștean. S'a trezit târziu din somn, peste câteva ceasuri, când peronul începu iarăși să se populeze. Până să se desmeticească, trenul de București a intrat în gară cu zgomot formidabil și cu viteză prea mare pentru liniștea nopții și truda călătorilor. Drancea se decise să plece acasă și se sculă cu trupul înțepenit.

Oamenii se împingeau zăpăciți, imbulzindu-se să ajungă mai repede afară. El rămase la urmă, fiindcă n'avea nicio grabă și pentru că se temea să nu fie împins și înghiontit de lume. Când tocmai se pregătea să plece, un glas de femeie i-a izbit auzul:

— Ioane, Ionele, vino încoace, stai, nu pleca!

Drancea a întors capul și a văzut în ușa unui vagon, o femeie tânără și frumoasă, cu brațele încărcate de cutii și pachete, care-i făcea semne cu capul și râdea bucuroasă, lăsând înadins să i se vadă dinții albi ca fildeșul. Cu toate că în gară nu mai rămăsese nimeni, Ion a întors capul și s'a uitat curios în toate părțile, pe urmă a dus mâna dreaptă la piept și bătându-se cu ea de câteva ori, a întrebat nedumerit:

— Pă mine! . . . pă mine? "

Femeia a râs mai tare, satisfăcută de încurcătura băiatului și s'a prefăcut supărată.

— Bine Ionele, nu mai mă cunoști; să-ți fie rușine . . . eu te-am recunoscut numaidecât; ia ajută-mi să ducem bagajul ăsta, c'am rămas fără trăsură.

Drancea amețit de vorba repede și prietenoasă și îmbătat de parfumul femeii îmbrăcată transparent, a luat pachetele și a urmat-o.

La hotel a scos bani mulți din poșetă și din ei a cules o hârtie de douăzeci pe care i-a dat-o și înainte ca Drancea să-și dea seama de ce se întâmplă, pasagera s'a aruncat pe pat iar rochia i s'a ridicat dincolo de genunchi, lăsând să se vadă o pulpă rotundă, strangulată de ciorapul de mătase, sub care pielea se zbătea albă și lucioasă ca o marmură șlefuită.

De atunci inima lui Drancea a fost agitată de convulsii nedeșluite și femeia aceea l-a atras ca un magnet puternic căruia nu i se putea opune.

Acum, când se apropiase de tânăra ispititoare, își

aduse aminte bine de ea, și-și explică ușurința cu care îl recunoscuse în gară. Era Bița, fata poștaşului care împărțea scrisorile în mahalaua lor și care-și avea casa lângă cimitir.

Când erau mici i-o pusese cineva pe spinare, ca să facă glumă apoi de câteori trecea spre gărlă, o chema fericit de bucuria ce-o va face fetiței.

Pe atunci o iubea cu supunere de sclav, așa cum își iubește câinele stăpânul. Pentru el, copil firav, Bița apărea atât de frumoasă și deosebită de ceilalți, încât deabia îndrăsnea s-o atingă cu mâna, iar când o lua în spinare se făcea mic și mergea încet, încet de tot, călcând pământul cu pași rari de frică să nu zguduie pozoaba ce-i impresura gâtul cu picioarele salbă, și care-l împingea cu pulpele, bătându-l cu palmele în cap.

Încet, fata se mărise și pe urmă plecase de acasă. Din mintea lui Ion se ștersese amintirea duioasă a copilăriei și-i luase locul această femeie frumoasă, pe care începu s'o caute la fiecare răspântie de drum, ca pe fetița capricioasă de altădată. Își pierdea tot timpul liber prin berării, pe unde știa c'o poate întâlni. Uitase acum de trecutele lui plimbări dincolo de raza îmbâcsită a orașului, când se credea înfrățit cu pământul, cu ierburile și cu fluviul. Intra în prăvăliile rău miro-sitoare, tiptil ca un hoț, se uita din ușă și dacă femeia nu era, pleca în altă parte.

Intr'o sâmbătă seara plecase dela moară pela zece cu Nicu și cu grecul Costi. Acesta din urmă era bine dispus și-și invitase prietenii la un pahar de bere.

Costi își pregătise toaleta îndelung. Își bărbierise părul abundent al obrazului cu perdaf și dăduse un strat de pudră, ce-i făcuse pielea vânăță. Pe urmă bărbierise mustața lui Drancea, și-l făcuse „artist“ cum zicea el, iar lui Nicu îi dăduse o cravată bună pe care o cumpărase dela București.

Când ajunseră în dreptul șantanului lui Zorzolea, se opriră nițel să se sfătuiască. Dinăuntru se auzeau cântece de lăutari, voci ascuțite de femei și din când în când strigăte de bărbați, semn că petrecerea era în toi.

Șantanul se găsea aproape de centru; era într'o stradă dosnică, rău luminată, în care te învăluia de cum intrai în ea, întunericul ce-i dădea un aspect fantastic, și mirosul înecăcios al urinei ce dospea pe lângă toate gardurile și zidurile măcinate de vreme și de umezeală. Cei care intrau în această stradă aveau un fior; li se părea că de după fiecare gard îi pândesc priviri suspecte. Așa că șantanul, la ușa căruia ardea o lampă mare de carbid, apărea oamenilor ca un liman.

Când cei trei tineri intrară pe sub portalul grădinii, îngreuiat de iederă și de zorele, pe scenă era Tănase, comicul răsfățat ce fusese angajat de Zorzolea cu „mari sacrificii“ pentru zece seri. Tănase devenise idolul orașelului, pentru că avea în repertoriu cupletele cele mai „atractive“ și dansa ușor ca o

baletistă. Nouii mușterii vrură să înainteze, dar dela mese porniră fășături supărate și ochi înroșiți de ură îi pironiră locului.

Lui Drancea inima începu să-i ticăie ca un ceasornic, presimțind apropierea femeii iubite, care nu putea lipsi din acest loc al veseliei.

Tănase tocmai se recomanda după scenă, acompaniat de toată orchestra lui Calu:

Am un nas, am un nas,
Că pe toți v'am ras.
La Venus mama s'a uitat
Când m'a creat

și în curând își incheie „numărul“ cu un dans sprînten, însoțit de aplauzele furtunoase ale admiratorilor.

Se făcu, după aceasta, pauză. În grădină erau trei șiruri de mese, toate ocupate. Mușterii consumau bere și alune americane. Afară de acești consumatori dupe urma căroră Zorzolea avea venit, la programul artistic al șantanului, asistau toți vecinii, dela servitoare până la domnișoarele de pension care a doua zi făceau la școală o descriere amănunțită a celor ce se petreceau în „localul familiar“. Aceștia stau înțesați la ferestre și în balcoane, consumau cafeaua și dulcele proprii și numai câteodată când jos cheful devenea prea în-suflețit, trimeteau și ei după sticle de bere, și atunci închinările de noroc se legau de jos în sus într'o dispoziție generală. Câteodată se întâmpla ca vreun uce-nic ce fusese cocoțat pe acoperișul casei ori într'o gură de pod, obosit de truda zilei, să cadă grămadă în mijlocul șantanului și să formeze astfel numărul cel mai senzational al serii.

Cei trei rămaseră câțva timp în mijlocul grădinii, căutând loc. Drancea descoperi repede pe Bița care trona la o masă mare în mijlocul unei cete de bărbați și de femei. Lângă ea ședea Stelică dela administrația financiară, cu ochelarii sclipindu-i de nerăbdare, și-i șoptea ceva la ureche. Vorbele craiului plăceau fiindcă femeia râdea tare, cu capul dat pe spate, de răsuna grădina. Era îmbrăcată în noaptea aceea într'o rochie roșie care-o prindea bine, cu sănii mici tresărind neastâmpărați de spasmiile râsului. Drancea avu o clipă de amețală și se sprijini de brațul lui Nicu Manicatois. În timp ce prietenii căutau masă el rămase în loc privind nesățios, cu genele coborite pe ochii ce-i străluciau ca niște cărbuni aprinși.

Bița l-a văzut și s'a repezit la el ca la un prieten pe care nu-l văzuse de mult. L-a așezat în scaunul de lângă ea pe care Stelică îl părăsise bombănind, îndreptându-se către altă masă, l-a mângâiat pe obraji și pe urmă l-a bătut protectoare pe spate. Când fruntea lui Ion s'a descrețit și un zâmbet de beatitudine i-a fluturat pe buzele vinete, femeia s'a întors către conmeseni și le-a făcut un ochiul.

Pe scenă venise rândul comicului Emil Dumitrescu, cealaltă atracție a zilei. Actorul era îmbrăcat într'un costum de pompier și însoțea versurile cupletului cu un furtun din care țâșnea un fir de apă ce se îndrepta către chelneri, ori spre auditorii clandestini. Când s'a terminat cupletul, aplauze și mai în-suflețite decât cele destinate lui Tănase, au răsplătit pe artist. Acesta, încântat a întârziat pe scenă, a mulțumit publicului din grădină, cu aplecări de spinare convenționale, pe urmă a trebuit să mulțumească și celor că-

țarați de pereți cu fluturări de mâini și sărutări expediate pe vârfurile degetelor.

La masa Biței s'a adus alt rând de băutură și două fripturi, toate comandate de Costi. După ce a mâncat, femeia a căzut pe gânduri. Pe față i se citea o mare tristețe. Ion s'a uitat la chipul ei de aproape căutând să-i ghicească gândurile, dar brațele goale ale femeii i s'au încolăcit după grumaz și pe ochi a simțit sărutări lungi și patimașe. Pe urmă Bița i s'a plâns că n'are flori de ziua ei și din cauza asta tristețea și presimțiri rele n'o lasă să petreacă.

În gândurile lui Drancea a răsărit cimitirul cu puzderia de flori din straturile dela intrare și cele presărate pe mormintele proaspete, și a ieșit pe poartă alergând. Prin străzile întunecoase și pustii a trecut ca o nălucă, încercând să-și innăbușească sgomotul pașilor ce răsunau sinistru pe caldarâm. Numai în dreptul luminilor, umbra mare care alerga pe garduri însoțindu-l ca un prieten devotat, îi da fioruri, trezindu-l din starea de halucinație în care febra grabei îl aruncase.

Înainte de a rupe florile morților, a ezitat o clipă, dar frica l-a făcut să le smulgă cu brutalitate.

Când s'a întors la șantan petrecerea era în toi și florile aruncate triumfător în mijlocul mesei, a pornit cheful cu mai multă înverșunare. Grădina începuse să se golească. Casele cetățenilor ce priviseră spectacolul din balcoane și dela ferești, căzuseră în tăcerea grea a somnului. Numai din timp în timp, câte un colț de perdele se da la o parte și un ochiu gales înecat într-o lacrimă caldă, privea la cei de jos, mult, câteodată până în zorii zilei, ori până când somnul liniștitor încheia în el imagini de vis.

Mai rămăseseră ocupate numai vreo trei mese. Între consumatori se amestecaseră și artiștii, iar lăutarii lui Calu veniseră aproape de mesele ocupate și cântau în surdină romanțe sentimentale. La masa Biței a venit din nou Stelică, așezându-se pe vechiul loc, lângă femeie. Ion s'a mutat pe un scaun dincolo de masă, privind când la Bița cu milă și strângeri de inimă, când la Stelică și la ceilalți meseni. Costi îl îndemna mereu cu paharul plin. Cheful se pornise frenetic. Sticlele se goleau una după alta și se înșirau cadavre pe sub masă și în pogoanele cu iarbă. Bița se amețise. Încercase să cânte acompaniată de violoncel, dar vocea îi răsunase falsă și dogită de băutură. Drancea a avut o pornire de scârbă și pe urmă a început să bea și el. După al treilea pahar, toate au început să i se învârtască în față. Stelică se sculase în picioare și începuse un discurs, ce-i părea lui Drancea interminabil. Din tot, mintea lui încâlcită, deabia reținu într'un târziu câteva vorbe cu înțeles; restul i se părupe sughițuri, râsete și plescăituri de sărutări.

„Să trăești . . . fiindcă noi toți te iubim“.

Oamenii și mesele, casele și gardurile, au început să dănțuiească la un loc ca niște marionete. Vederea lui Drancea a început să se înapăjenescă; au rămas clare pentru el numai câteva lucruri. Fața femeii și dinții ei descoperiți de răs, i s'au părut enorme. În mijlocul mesei a văzut un trandafir roșu, care a început să crească ocupând toată masa, toată grădina, tot pământul.

În urechi vocea lui Stelică îi împuia timpanele: „Că noi te iubim toți . . . că noi toți te iubim . . .“

Scaunul a început să se clatine sub el ca un leagăn. Trandafirul creștea, creștea, și culoarea lui aprinsă acoperise totul. Drancea a întins mâna, l-a luat, a dat cu el ocol mesei și când s'a apropiat de femeie, buzele au început să-i tremure: „Și eu te iubesc, mai mult decât el, mai mult decât pe mine . . . mai mult decât pe toată lumea . . .“

Bița a luat floarea, dar numiaidecât a scos un țipăt, ducând repede degetul la gură, ca să sugă picătura de sânge, născută de ghimpe.

Trandafirul s'a rostogolit în țărâna de sub masă, murdărindu-se de zoile ce se scurgeau dela bucătăria localului. Când Drancea s'a aplecat să-l ridice, bastonul lui Stelică a sunat pe capul lui ca într'un lemn uscat. Durerea a simțit-o mai mult în suflet și toate iluziile clădite una peste alta, i s'a răsturnat într-o clipă ca un eșafodaj de jucării. S'a produs o încăerare generală; femeia a țipat, bărbații au început să înjure și să lovească unul în altul cu scaune, cu mese și cu sticle. Drancea obosit n'a mai văzut și n'a mai simțit nimic. S'a așezat ca să se odihnească, dar niște clătănături ca de barcă pe furtună l-au prăbușit în nisip . . .

Când s'a deșteptat, noaptea era înaintată. În grădina pustie, printre mesele și scaunele trântite și amestecate, umblau câinii adulmecând resturi de mâncare.

A plecat de acolo cu trandafirul din care se scurgea zoi, și a intrat în grădina publică. S'a rezemat de un copac începând, fără nici un gând, să smulgă petalele floarei, una câte una.

După ce a terminat s'a lovit de copac de multe ori, cu sete, până când a simțit în spinare cămașa udă de sângele ce-i ieșea de sub pielea zdrelită: apoi s'a aplecat de mijloc mult, mai mult, ca un copac îndoit de furtună, ca o creangă ruptă de trăsnet, până ce a căzut în pământul săpat, dela poalele copacului. Și-a înfipt mâinile în brazde și spazmurile plânsului au început să-l zguduie

S'a liniștit târziu și s'a ridicat cu trupul greu ca după o boală lungă. Pe cer alerga luna, alunecând vertiginos către pământ, săcâită de norii albicioși care o aruncau unul altuia ca pe o minge de foot-ball. În stradă s'a auzit zgomotul obloanelor ce se trăgeau la localul întârziat și uruitul unei trăsuri, care se rostogolea pe caldarâmul colțuros al străzii. Sub razele lunii, Stelică și Bița, au trecut prin fața lui, strânși unul în altul, răsturnați în pernele moi, fără să vadă poleiala cu care luna îmbrăcase pământul și fără să audă foșnetul vântului care se strecura tiptil prin frunziș și prevestea dimineața.

Drancea plecă înspre casă, cu spinarea încovoiată parcă ar fi purtat pe ea toate durerile lumii; parcurse strada Olari până la jumătate, pe urmă își schimbă calea . . . se întoarse și o luă spre Dunăre.

Înspre gară o geană a cerului se deschisese și ochiul zilei privea însângerat la adolescentul pornit pe drumul necunoscutului . . .

NICULAE CANTONIERU

Cum a murit Ghenarie Georgescu?

de Paul Constant.

Un fapt înfiorător se petrecuse în suburbie. Domnul Ghenarie Georgescu, impiecat cu titlul definitiv la percepție, se sinucisese la domiciliul său, în care întâmplător înnoptase. Alarma fusese dată printr'o chirăitură prelungă a soției sale, madam Georgeta Georgescu.

„Ajutoooooor!.. Ajutoooooor!!.. Ghenarie, puiule, cu ce te-ai otrăvit?”

Mahalaua trezită din somnul ei adânc, după ce ciulise scurt din urechi, considerând gravitatea faptului, se înființase sub ferestrele sinucigașului.

„Ajutoooooor!... Ajutoooooor!!!... că moare Ghenarie. Ghenarie, puiule, cu ce te-ai otrăvit?!”

După un scurt consiliu, o delegație mixtă de doi bărbați somnoroși și două femei dolofane și eiufulite, pătrunse în domiciliul domnului Ghenarie Georgescu, transformat în teatrul unei groaznice nenorociri.

„Bună seara, coană Georgeto! Da cum se întâmplă, doamne, nenorocirea!?... Ce-ai înghițit, domnule Ghenarie?”

„Ajutoooooor!... Ajutoooooor!...”

„Liniștește-te, coană Georgeto, pentru Dumnezeu!”

„Domnule Ghenarie, spune-ne frățioare, ce-ai înghițit?”

„Ajutoooooor!!!...”

Țipetele doamnei Georgeta Ghenarie Georgescu se răspândeau înfiorătoare peste cuprinsul suburbiei, ca o chemare în pustiu, căci nimeni nu se pricepea să salveze viața sinucigașului, care se topea văzând cu ochii.

„Mooooor!...”

Atât putu să răspundă cel ce se svârcolea în ghiarele morții.

„Scăpați-l oameni buni, scăpați-l!...”

Intins pe pat, cu gura plină de spume și alte ingrediente, Ghenarie părea că-și începuse ascensiunea către lumea dreptilor. Ochiul îi sticleau, iar gura nu i se descleșta, decât ca să facă loc vreunei emisiuni din necuviințe, ce nu puteau fi decât efectul unei otrăviri.

„Ghenarie, spune-ne suflute, ce otravă ai înghițit?”

Dar, rugămintile doamnei Georgeta rămăneau fără efect. Ghenarie otâncea, horcăia, gemea și din când în când exclama sfârșit:

„Mooooor!!!...”

„Coană Georgeto, nu te supăra, dar ar fi bine să chemăm popa să-l grijească! Nu-l auzi că moare?”

„Și să vă îngrijiți de lumânare... Că e creștin și e păcat de Dumnezeu să moară fără lumânare!”

„Dumnezeule, nu aduc nici popă și nici lumânare! Mai bine mă îngrop și eu cu el!”

„Nu mai vorbi cu păcat, coană Georgeto, că ești tânără și-ți este vremea înainte!”

„Ajutoooooor!...”

„Mooooor!...”

Peste toată omenirea se lăsase o atmosferă de plumb. Domnul Ghenarie Georgescu părea că-și dă într'adevăr duhul, iar disperarea coanei Georgeta se manifesta tot mai sfâșietoare, mai violentă.

„Să fi adus un doctor?”

„Sau pe Lică, subchirurgul dela spital.”

„Până atunci, să-i dăm un pahar cu lapte.”

Auzind de lapte, cu glasul stins, ca dintr'altă lume, domnul Ghenarie izbuti să-și spună gândul său de muribund:

„Lapte?... Ca la căței?... Brrr!”

„Nu-l mai chinuiți!” urlă, îndurerată, soția.

„Să trimitem după doctor?”

„Mooooor!!!...”

„Testament și-o fi făcut?”

„Da de unde!... O să rămână biata femeie numai cu partea după lege... Așa este unde nu-s copii!”

„Ghenarie să nu mori, că vine soru-ta și mă scoate din avere!... Scăpați-ne, oameni buni!”

În acest timp, vestea ajunsese până la urechea medicului și a comisarului circumscriptiei. Primul, grav și încărcat cu instrumente care mai de care mai nefolositoare, iar secundul, gâfâind și asudat, se prezentară scurt:

„Unde se află sinucigașul?”

„Uitați-l, domnule doctor.. Scăpați-l, că este aproape mort.”

„Domnilor, vă rog liniște” ceru cu stăruință medicul.

„Să nu mai sufle unul!” îi dădu concursul comisarului.

După ce-și șterse ochelarii și-și cotrobăi prin geamantanul cu scule, doctorul se așeză pe marginea patului, îi luă pacientului pulsul și îi căscă un ochiu.

„Este viu!...” se rosti cu autoritate omul științei.

O boare de înviore și nădejde se răspândi printre cei atât de rău măhniți.

„Este viu!!!”

„Tăcere, domnilor!”

„Mă, n'auzi să nu mai sufli?!”

După prima constatare, făcută în mod atât de precis, doctorul se adresă bolnavului, cu blândețe:

„Domnule Ghenarie, te-aș ruga să ne spui, dacă ești bun, ce-ai băut dumneata?”

Ghenarie deschise o bucată de ochiu, după care se afundă, bloșdit, cu nasul în pernă.

„Refuză să-și facă declarația, își dădu cu părerea comisarul. Ar trebui să facem cercetări.”

„Să-l mai întreb odată.”

„Păi, dacă este vorba de întreat, dați-mi voie mie să-l întreb ca la interogatoriu.”

„Poftim . . .”

Comisarul, prieten vechi cu Ghenarie, îi apucă nasul între degetele lui groase și zguduindu-l puternic îl întrebă amical:

„Ascultă bă, candriule, ce-ai băut desperiași lumea?”

Ghenarie își ridică, tot cu economie, oblonul unui ochiu și răspunse scurt:

„O țuică mare, bă! . . .”

„Mă miram să fi băut altceva! . . .”

Răspunsul sinucigașului prilejui omului științei o serie de reflecțiuni savante.

„O țuică?! De sigur că a luat-o cu scopul de a-și excita îndrăzneala nefastului act. Sinucigașii, de obicei recurg la asemenea preparative, la asemenea acte premergătoare actului funest. Unii beau șampanie, alții folosesc morfina, alții își curmă zilele în pragul excitațiilor lubrice. Când eram la Paris, unul s'a suiat în turnul Eiffel, a privit pătimaș și îndelung orașul cu toate miragiile sale, și când și-a simțit sufletul îmbătat de plăcere, s'a aruncat în vid.”

„Și-a murit?”

„Nu, fiindcă s'a incurcat în niște fieroteni de-ale turnului, rupându-și numai poalele jachetului.”

„Moor! . . .”

„Domnule Ghenarie, te rog din nou să ne spui, ce ai băut dumneata?”

Ghenarie, plictisit și scârbit, tăcu. Comisarul se văzu silit să repete figura, bine înțeles mai hotărât:

„Mă băiatule, nu te prosti și spune ce-ai mai băut după țuica aia?”

Greoi și mai mult din prietenie, muribundul mormăi:

„După aia, am mai luat încă o țuică mare . . .”

„Va să zică, două?”

Doctorul sări din scaun, triumfător.

„Nu v'am spus eu? Nenorocitului îi lipsea curajul ca în stare normală să ia otrava. Când eram la Londra, un lord bogat și puternic vroind să se sinucidă, s'a îmbătat cu șampanie, a încălecat pe un cal pur sânge și în goana nebună a animalului și-a tras un glonț de revolver.”

„Și-a murit?”

„Din fericire, nu. Lordul era un spadasin iscusit, dar la pistol era nul. Glonțul, nu și-a putut nimeri ținta.”

„Moor! . . .”

Comisarul, revenind la subiect, sgâlțîi pe sinu-

cigaș cu furie:

„Spune mă, după ce ai mai băut și țuica ailantă, ce ai mai făcut?”

„Am mai băut, bă, încă una.”

„Va să zică trei?! . . .?! Și de-aia gemi așa-mă, pârlitule?! . . . Din trei țuici?! . . .”

Doctorul interveni pentru a lumina situația.

„Nu este vorba de trei țuici, domnule comisar. Nu uitați că cele trei țuici fac parte din faza anterioară sinuciderei propriu zise. Mi-aduc aminte că într'o călătorie pe care am făcut-o în Madagascar . . .”

„Moor! . . .”

Comisarul, infuriat și hotărât, îl mai sgâlțîi odată și-l întrebă scurt:

„Și pe urmă ce-ai băut, păcătosule?”

Pentru a nu mai prelungi discuția, Ghenarie răspunse scârbit:

„După aia am mai băut și alte țuici . . .”

Doctorul sări ars:

„Și altele?! Nenorocitul s'a îmbătat rău și a consumat otravă fără niciun fel de măsură . . . Precis, este pierdut! Trebuie să fi băut otravă multă și puternică. Da, este pierdut! Țsta este exact cazul care s'a întâmplat la Paris în rue de Génève, în anul 1893 Ianuarie 25 . . . Domnilor, regret . . . sinucigașul nu mai poate fi salvat! Vă salut.”

„Ajutooor! . . .”

Doctorul își strânse sculele și plecă.

În urma sa, comisarul, ambiționat și dârz, îl sgu-
dui de reverul hainei de era să-l răstoarne din pat.

„Bă, cu mine nu este de glumă . . . Să-mi declari cinstit, după ce ai băut țuicile alea multe, ce ai mai făcut? Și să nu mă faci al dracului, că o întorc pe foaia ailaltă! . . .”

Limpezit oarecum de sgâlțîială, Ghenarie răspunse luminos:

„După aia am dat-o pe bere bă, ispistat, tâmpit . . . Că așa era cazul . . .”

Comisarul edificat complet, se rosti hotărât:

„Ai dat-o pe bere?! Am înțeles! Păi vezi dacă nu respecti regula chefului, agiamiule?! Turnați-i pe gât zeamă de ceapă și must de bălegar strecurat! Că ăștia este bune și te dau înapoi . . .”

Apoi, cu surâs de largă ertare și adâncă înțelegere a situației, ținu să liniștească pe disperata soție a sinucigașului:

„Că vedeți dumneavoastră, ăștia sunt ale beției, coană Georgeto!! . . . Sărut mânușițele și . . . scuzați-ne de deranj . . .”

PAUL CONSTANT.

Pîinea noastră. . .

pîinea noastră cea de toate zilele:
pîntecul de-a'nfrunța
soarta cea mai aspră și mai grea,
dă - ne-o nouă, dă-ne-o, Stăpîne,
astăzi și mâine . . .
și pururea

nu ni-e încă văzul scurt, nici mina grea . . .
avem încă de plugărit
și de gîndit
și de zidit
din nesfîrșit în nesfîrșit . . .

pentru asprul mers ce ne rămîne
pe dincolo de azi și mâine,
dă-ne vreri de oțel
și brațe la fel
și inimi la fel
și pași de fulger, stăpîne! . . .

ARON COTRUȘ

Noaptea, în munți.

În noaptea de mătase liniștea atîrnă în crengi,
în muntele vădov de licurici dar cu luceferi în scorburi.
Sufletul mic, — lungăi-i cărarea, nocturnii
pași ne poartă poveștile tîrîș după noi,
ca un fricos spaima.

Crestele, miniaturale în ochi, etajere
ne primesc visele ca pe niște cărți și pulberea lunii
albă, lângă norii leneși cu palori de nufăr.

Obosim de freamăt în ozon și urcuș serpentin,
harfele sîngelui în urechi vibrează la fiecă popas.
O fulgurare albă: căzu o stea în brazi;
acum se rostogolește prin frunzele cu foșnet metalic,
fărîmîntă ca un bulgăr de nea.

Casa de adăpost! O să-ți adorm trupul minunat,
legănat de dragoste, Ida, legănat.

AUREL MARIN.

A p u s . . .

Se'nchide soarele'n apus
Și rană arsă-i leagă norii,
Călătorii,
Cu purpură de sus.
Pescăruși de var se'ntrec în dans subtil,
Și albastre-s cerul, marea . . .
Ca cicoarea
Sau ca ochii de copil.
Departa doar o barcă pe cleștar:
Barcagiul rar vîslește,
Se gîndește
Poate la o fată de pescar.

ERASTIA PERETZ

Pan

Sub cetinile zării doarme Pan
Într'un răzor de rugi . Pe margini de oărare
Trezii unul de altul vin macii cu ulcioare,
Pe creștet ie revarsă și iar se 'ntorc în lan.

Pan doarme. Pălpăind pe buze o albină
li coase zâmbetul cu fir de rază
Ca pe un mac deschis acuma. Pan visează..
La căpătâi un rug asvârle fluturi din tulpină.

Răsuflul din pămînt a aburit pe hăuri.
Lanul cu soarele s'a 'nvălmășit —
În iarbă fluierul cu buzele de argint, scilpit.
A amuțit și greeri negri-i duc raze prin găuri.

Zările clipocesco lăcrimînd boabe de safir.
Capricioase vrejuri asvârli din praștii cositori.
În roabe de cristal lăcustele duc somn la flori.
Înfrăgeziți fulgi fluștură ca din boboci de trandafir.

Dar înțepat în ochi de-un spic de rază
Căzut din snopul soarelui pe ei,
Pan cască și pornește fără țel
Printre răzoare, tîrbăcit de zumzet,
Ducând în zări cirezile de-amiază.

EMIL GIURGIUCA

Călătorii

Vom poposi, cu mâinile scurmînd prundiș,
Sub sălciile 'ndoite în amurguri, pe fuiș.
Și arcul gîndurilor noastre'n noapte se va slobozi,
Spre a se'ntinde mai reoțelit în zi.

Iar mușuroarele fraților orbi din pămînt,
Nu vor fi - poate - cort și trai sub vînt;
Și norii cu extinderi perpendiculare'n sus,
Vor fi o hrană pentr'un drum apus.

Și'n revenirile sub soarele ce-a fost,
Vom rîde oblic, simultan și fără rost
Plîngînd în noi prundișurile sugrumate
Ce ne-au robit cu vorba lor de frate.

ȘTEFAN BACIU

CÂNTEC

Cerceluși de floare-aruncă
Creanga vișinului mic.
Umbra lui e-o broderie,
Împletită de nimic.

Vîntul s'a suit pe prisipă
Și de-acolo prin ferești,
Spânzurat de o micșunică,
Stă să vadă unde ești.

Te-a zărit și-i pare bine,
Tu 'ntinzi brațele spre el,
Dulcea gura și-o sărută,
Eu, te-aș săruta la fel!

CONST. ALEX. MIRONESCU.

GARDUL

de Al. Ceușianu.

Curios om, conul Burzulache. De sârgul vorbelor sale nu cutează nimēni să-i atingă spicul holdelor. A'nvățat lumea să țină seamă de ascuțimea mâniei sale. Avere și-a strâns-o din sudoare de pălmaș și nu din fudulie efină și-a cumpărat casă în chiar mijlocul târgului.

Conul Burzulache nu-i chipeș la înfățișare. Are nas gros cu strună la vârf. La vorbă scrâșnește din dinți, ca o balama neunsă, iar când prinde a râde, își sucește colțul drept al buzei în sus, ceea ce i-a prilejuit porecla de „gură strâmbă“. Altfel însă e om de treabă, isteț din cale afară și de-o sgârcenie tenace. Se pare, că singura lui înfrângere la preț a fost cumpărătura casei.

De petecul acela de pământ se lega însă o părțică din sufletul lui. De spus, n'a spus nimănui nimic. Unde ar fi ajuns, dacă ar fi aflat vecinii de slăbiciunea sa? Ce-ar fi făcut coana Sastița? Niciodată! A dat parale cât i s'au cerut, fără răzgândire.

Coana Sastița — proprietară vecinașă de-alatul livezii — era o cunoștință veche. Anii, tineri i-au lăsat conului Burzulache o nemărturisită nostalgie sufletească. Cineva să-și fi luat îndrăsneala să-i descrie ravagiile sinistre provocate de vârstă, în fața „cândva“ frumoasă a cucoanii Sastiții, ar fi stârnit furtună. „Cândva“? Mă rog! Coana Sastița a rămas în ochii conului Burzulache mereu frumoasă. Obrajii tumorosi, sânii ofiliți, buzele sleite și învinețite la mijloc de singurul dinte ce-și mai afirma existența, cedau imaginei mult prea vii ce-și salvase din epoca juneții.

Numai că anumite atitudini sunt foarte dificile față de coana Sastița. Odată, că vecina nu vrea nici în ruptul capului să-și refacă gardul despărțitor... și gardul e vechi, putrezit de vremuri și spart în mai multe locuri. Apoi e cu neputință să faci încontinuu goană vânătorească după galițele vecinii, intrate în livadă... și pe urmă coana Sastița nu-și desmiște pofta de-a profita personal de pârga poamelor. Slăbiciunea femeii după fructe este — slavă domnului — de esență biblică.

A încercat ce-i drept, conul Burzulache, să pună puțină stavilă abuzurilor continue. Curajul lui a mers chiar, până a surprinde pe coana Sastița în nepermisă răfuială cu crengile unui piersic. Era seara și zăriștea lunii îngăduia supărătoarea identificare a hoatei.

„Cum?... Coană Sastițo?... D-ta?... Pentru

îngânarea acestor trei întrebări, conul Burzulache și-a luat de trei ori răsuflarea în foi. Suficientă durată, ca să se poate reculege coana Sastița.

„Ce-ți vine să crezi, huhurez bătrân, c'am venit să te fur? (Ba bine, că nu) Că jinduesc după poamele matalate? (Ei, asta-i.) Mânca-le-ai prăjite pe grătarul iadului „gură strâmbă“. În emoția surprinderii, săculețul pe jumătate gol, flutura în aer ca o pasăre de noapte stârnită din culcuș.

„Ar fi fost mai bine să te răcorești cu un evantai... decât cu sacul de poame“ — obiectă conul Burzulache cu multă impietate, dar retorica lui găfăitoare nu reuși să fie hazlie.

În loc de răspuns, coana Sastița se mulțumi cu un „ptiu“ miruind fruntea adversarului cu sdrobul poamei suculente din care tocmai mușcase.

Incontestabil, că gestul acesta brutal ar fi provocat între alte persoane o reacțiune teribilă. Dar conul Burzulache e un om curios și așa, raporturile de vecinătate rămaseră cele vechi. Toleră cu seninătate apostolică — întocmai cași mai înainte — puii, rațele și chiar găștele vecinei, ce vizitau livada după iarbă grasă.

Numai acela care ar fi pătruns în tainița cugețării lui, ar fi putut să talmăcească rostul acestei purtări.

Conul Burzulache nu-și legase viața de nimeni. În tinerețe, fiindcă lucra doar în slujba altora, sârman lipit de brazdă — mai târziu, fiindcă nu se încredea în lumea hapsână, care-l înconjură.

N'au lipsit ademenirile, căci între timp ajunsese chiabur, dar nu se lăsase biruit. Se știa stăpânit de-un gând îndărătnic, chinuitor, înverșunat și gândul acesta era Sastița. Fata celui mai de frunte om din sat. Cea mai mândră ființă ce-o întâlnise vreodată. I se sleia sângele în vine, când o zărea, dar de vorbit, n'a îndrăsnit măcar s'o agrăiască. Deaceea nu știa nimeni despre patima lui.

A suferit, când s'a măritat Sastița după altul; a suferit mai apoi știindu-o nefericită cu bărbatul ce și-l alesese; a petrecut cu inima mereu alături de dânsa în clipele grele, suferind zi cu zi, ca un om dornic după o fericire, pe care simte că n'o s'o ajungă nici când în viață.

Conul Burzulache era om călit în năcazuri, răbduriu și știa aștepta. Șiretenia lui îl ajută să tragă nă-

dejdi dintr'un calcul bine chibzuit. Gardul dintre proprietățile lor era copt de putreziciune și odată va trebui să se prăbușească; atunci se va uni, la sigur, întreaga avere într'un singur trup și împreună cu aceasta, cele două ființe ursite să viețuiască lângă-olaltă. Comparată această așteptare secretă, cu celelalte bucurii ce i le hărăzise viața, le depășea pe toate; căci în adevăr, bucuriile lui erau rare și cel mult de ordin gospodăresc. O recoltă bună, un târg bine reușit, o vită de soi sau cea mai de pe urmă a lui ispravă, dobândirea dreptului de-a fierbe vinars.

Priveghia tocmai la cea dintâiu fiertură în livada casei, cucernic ca la săvârșirea unui act religios. Vinarsul îl scurgea cu îndoită grijă în niște clondire burtoase, pregătite de cu vreme, iar borhotul-rămășiță îl golea alături, lângă gard. În împrejurări normale l-ar fi supărat îngrămădirea gunoiului în asemenea loc nepotrivit, dar de astă dată neastâmpărul lăuntric nu-i dădea răgaz. Din când în când încerca licoarea gălbiniie, aprinzând fiertura într'o lingură de alamă, să facă proba tăriei. În treacăt privi la păsărețul cucoanei Sastița. Unsprezece găște trecuseră dincoace de gard, hulpăvind păgânește din borhotul împrăștiat. N'avea chef să le alunge. Dimpotrivă. În gândul lui se născu o generoasă compătimire; lasă să mai prade pasărele vecinei din ce gălesc la dânsul, că n'o să-l sărăcească.

Pe servitor, un poșindic de băețaș trudit, îl muștrăluia mereu. Prea se mișca alene:

„Are să se aleagă din fiertură curată poșircă, netrebnicele!”

Și băețașul nu mai prididea să-i îplinească placul.

Se făcu târziu, când isprăviră. Conul Burzulache eși din pivnicioară, rotofei și bine dispus de rodul muncii sale. Deacu îi dădea mâna să țină chiar crășmă'n casă, dacă ar vrea.

Dinspre grădină îl ajunse zvon de ceartă. Vocea cucoanei Sastița se afirma într'o volbură de glasuri, cu putere pătrunzătoare:

„Criminalul . . . nelegiuitul . . . lăpădătura lui Anticrist . . .”

Conul Burzulache se pomeni în porțița grădinii, curios de pricina gălcevi. Iși deschise mai întâi gura larg, mișcând fălcile parcă ar fi vrut să ia aer . . . apoi o închise fără să poată articula un cuvânt. Găștile coanei Sastiții — toate cele unsprezece găște — zăceau ca niște cârpe muiate, jur împrejurul grămezii de borhot.

„Te poți uita la ele, ucigașule . . . mi-ai prăpădit truda zilelor mele . . . unsprezece găște, nemernicule . . . nu te-ar suferi Satana să calci pământul.”

Se pare că Burzulache avea deprinderea ăstor fel de eșiri, sau poate constituția lui nervoasă era de-o rezistență ascetică; primirea ostilă, ce i-o făcea vecinătatea nu-l impresiona câtuș de puțin. Ajuns în dreptul vietăților culcate, prinse o găscă de aripă, o pipăi,

mormăi ceva neînțeles printre dinți și o scăpă la loc. Umerii lui svâcniră, ca'ntr'un regret compătimitor. Impotriva morții. cine? ce-ar putea face? Zavera suspendată un moment reizbucni cu vehemență. Atitudinea impasibilă a conului Burzulache sporise enervarea:

„Să-mi plătești găștele . . . că mi le-ai omorît cu voia . . . monstrule . . . că și-a făcut Dumnezeu păcat când ți-a dat suflet . . . dihorule . . .”

Nici răgetele acestea veninoase nu-l clintiră din cumpăt pe conul Burzulache. Liniștit, cașicând ar face un lucru de-o nesfârșită simplitate, se apleacă din nou de-asupra hoiturilor și luându-le rând pe rând în mână, je zvârli dincolo de gard. La cea din urmă bucată observă:

„Dubeste-le de pene . . . e tot ce poți face mai cuminte . . .” și agale părăsi locul pricinii, lăsând în urma lui clocot de izbucniri injurioase.

Ajuns în casă, zăvori ușa.

Aparența de om liniștit îl părăsi. În agitația lui lăuntrică începu să se plimbe de colo până colo, fără scop precis. Iși răschira degetele și iar le strângea pumn, semn de cumplit sbucium sufletesc. Nu-l prindea nici un lucru, așa că după un răstimp oarecare se duse la geamul dinspre livadă; dar nu-l deschise. Stătu pironit locului, cu auzul încordat . . . și după ce i se păru că s'a potolit holca, deschise ușa, eșind în curte.

Iși adusese aminte de mai știe pacostea ce daraveră, ce-ar fi trebuit să-i isprăvească servitorul. Porni pe sudălni, fără să știe bine de ce anume, trăgând mereu cu urechea înspre vecini. Se'nserase binișor. Stătu multă vreme nehotărît, dacă da, sau nu, ar trebui să se ducă în grădină; în urmă deschise porțița pândind încordat mișcărilor de dincolo.

Gardul împrejmuitoar își căsca pe-alocuri spărturi largi, îngăduind suficientă vedere în curtea coanei Sastiții. Nimeni. Iși dibui cu precauție drum înspre locul de pricină. Liniște stranie îl înconjură. Apoi dintr'odată avu revelația unei ciudate vedenii; în fața lui sta ghemuit, în stratul borhotului, un trup gol. Pielea gălbiniie aducea ceva din fosforescența licuricilor. Se opri tulburat, căscând ochii cu infrigurare, fără să aibă curajul să se apropie. Incetul cu incetul se dumiri. Ceea ce vedea erau cele unsprezece găște, dubite de piele, movilite clae grămadă. Intinse mâna să pipăie hoiturile; simți o tresărire curioasă, când netezi cu palma pielea zgrunțuroasă de găscă. Unsprezece găște . . . mare lucru!

Credincios unei strămoșești înțelepciuni, că orice lucru fără preț poate să-și aibă cândva valoarea, se apucă să cărăbănească leșurile păsărețului, bucată cu bucată în căldura grajdului de vite, iar servitorului, care încercă să-l întrebe ceva, îl porunci cu asprime să tacă.

Coana Sastița era vestită că răscoală târgul până în măruntae când i se prilejuia vre-o pacoste. Tempe-

rament vulcanic, mă rog. În cea dintâi zi, i-ar fi venit să-l ducă pe conul Burzulache la spânzurătoare. Așa pocitanie de „gură strâmbă“ să îndrăznească să-i facă o pagubă atât de simțitoare și pe deasupra s'o mai iee în bătaie de joc ?

Cineva o sfătui să aleagă calea legii și odată pornită la proces ar fi fost un lucru cu desăvârșire imposibil să n'ajungă la soroc grabnic de judecată. Încăpătânarea ei stăruitoare știu să birue orice rezistență. Nici nu se împlini săptămâna și conul Burzulache își primi chemarea în judecată pentru „a răspunde de dauna celor unsprezece găște ucise cu premeditare.“ Paguba era calculată cu minuțioasă exactitate, scăzând din totalul pretențiunii prețul penelor, cât încape într'o perină. Așadar cu atât se alesese coana Sastița . . . cu procesul ce era pe cale să ajungă de pomină și cu penele pentru o perină.

În ziua judecății conul Burzulache se sculă de vreme, își orîndui afacerile casei și pe urmă îl chemă pe servitor din grajdul vitelor, dându-i anumite instrucțiuni severe. Apoi se îmbracă în hainele lui de duminică; își luă pălăria cu care obicinuia să cerceteze biserica în ziua Paștilor și porni la instanță. Din poartă îi mai aminti băiatului ce avea să facă.

În curtea învecinată lucrurile se petrecură mult mai sgomotos. Coana Sastița nu-și află starea. Se simțea victima unei cumplite mișelii puse la cale de conul Burzulache. În ziua premergătoare încercase să capteze indulgența judecătorească, dar fusese scoasă pur și simplu din pretoriu. Evident lucrătura lui „gura strâmbă“ care era om mai cu stare decât dânsa. „Dar va arăta nelegiuțiilor, de-a cui parte este dreptatea“ — și cu aceste vorbe porni la drum. Ieșind pe poartă zări pe conul Burzulache trecând tocmai sărbătorește pe dinaintea ei, schițând o simandicoasă salutare cu două degete la pălărie. „Ptui“, izbucni coana Sastița, stupindu-și în sân și își făcu cruce parc'ar fi văzut pe ucigă-l toaca.

Ciocnirea celor doi promitea să aibă proporțiile unui cataclism. Cucoana Sastița își mobilizase întreaga ură, întreaga înverșunare, tot veninul întru susținerea dreptății dânsi; totuși desbaterea procesului se dovedi dela început lipsită de orice interes. Conul Burzulache recunoștea tot ce i se cerea să recunoască :

„Este adevărat, că găștele reclamantei erau unsprezece la număr ?“

„Unsprezece, d-le judecător.“

„Acestea s'au bolnăvit de borhotul din livada d-tale și . . .“

„Exact, d-le judecător.“

„Te poftesc, să răspunzi numai atunci când te'ntreb. Înțeles ?“

„Am înțeles . . . dar nu s'au bolnăvit, d-le judecător.“

„Ce atâtea vorbe . . . reclamanta îți cere plata acestor găște.“

„Fără pene ?“ riscă Burzulache să întrebe.

„Să nu mă întrerupi — se răsti judecătorul pornit Știi prea bine că reclamanta și-a însușit — cu voia d-tale penele găștelor ce pieriseră.“

„Nu pieriseră . . .“ îngână timid conul Burzulache.

„Vrei să negi, că le-ai ucis ? — izbucni tumultuos coana Sastița.

„N'au fost ucise“ — ripostă conul Burzulache cu zâmbet domol, adăugând cu un gest invitător înspre magistrat: „Dacă d-l judecător ar binevoi să privească prin geam, s'ar putea imediat convinge . . .“

„Ce fel de năzbătii sunt astea, d-le ? Te invit să fi serios în instanță. Răspunde-mi scurt : ce valoare recunoști să fi avut găștele moarte ?

„Cu ertarea D-voastră, n'au fost moarte domnule judecător, ci numai bete“ — și ca o răsunătoare apologetică se stârni din stradă glas capitulin de găște, în huet de inexprimabilă veselie populară.

O privire prin geam lămurea întreaga soluție a procesului. Într'un nor de praf se lăbărfau unsprezece bipede — după toate aparențele găște — scăpate îndemne dintr'o epocă preistorică. Pielea li-era chelită de pene, aripele semănau cu niște oase sfrigite de liifac și sclipitoarea gălbineală a trupurilor tenta imaginațiunea, unei resuscitări directe din tigaia de frigare.

Nu încăpea nicio îndoială; erau găștile coanei Sastița. Dovada era de necombătut. Conul Burzulache își silea adversara să preiee dela servitor, bunul socotit pierit și să conducă la domiciliu liota de păsări despenate, în mijlocul celei mai vesele participări a târgului.

Între cele două proprietăți începu să crească din chiar ziua următoare un zid de piatră. Coana Sastița înlocuia gardul scorojit de putreziciuni cu un perete înalt și solid.

La început s'a gândit conul Burzulache să protesteze, să lămurească bunele sale intenții, dar simțea el că ar fi fost degeaba. Ehei . . . deacu nu se mai putea vedea dincolo; nici glasul nu mai străbătea dincoace. A luptat o viață întreagă în s'ujba unui vis, ce i s'a frânt de piatra îngrădirii, semn al unei despărțiri definitive.

Și conul Burzulache nu destăinuie nimănui durerea lui. O tăcere sepulcrală îl înconjură. Ceva s'a desprins din lăuntrul său, ce nu va mai putea recăștiga niciodată.

În fața lui se ridică zidul nemilos, durat de o voință fatală, pentru mai mult decât ține o viață de om și în fața acestui zid, conul Burzulache simte c'a devenit dintrodată bătrân.

ALEXANDRU CEUȘIANU.

CRONICA

C. Stere „In Preajma revoluției” roman,
Ed. „Adevărul” vol. I-IV

Unul din cele mai importante evenimente literare ale timpului de față este fără îndoială apariția romanului istorico-social al d-lui C. Stere „In preajma Revoluției” apărut până acuma în patru volume; „Smaragda Theodorovna”, „Vania Răutu”, „Lutul și Hotarul”, romanul acesta constituie o revelație pentru literatura românească.

D-l Stere, închegând pe eroul central, pe Vania Răutu, deși cu o tendință vădită de autobiografie, a reușit să creeze un personaj de-o mare valoare artistică.

Adânc motivat din punct de vedere psihologic, el ne reamintește personajii similare din literaturile străine, cu o valoare universală.

Dar pe lângă această calitate psihologică, suficiență ea singură să asigure valoarea lucrării, romanul este o amplă frescă a stărilor sociale și politice ale Basarabiei, dintr'o epocă bogată în prefaceri. Acțiunea își are adânc înfipte rădăcinile în solul Basarabiei. Înaintea ochilor noștri reînvie sbuciumul provinciei rupte din corpul Moldovei, într'o stare de primitivitate, ale cărei repercusiuni se simt până astăzi, și procesul de desagregare a societății basarabene, care lipsită de o tradiție cultă românească, este atrasă de tendințele tot mai pronunțate de rusificare, ale marelui imperiu moscovit.

Autorul reușește să ne zugrăvească cu multă subtilitate și cu o adâncă înțelegere a evenimentelor, prăpastia care se deschidea între fiecare generație a acestei provincii.

Iar rezultatul acestei vieți artificiale, lipsite de orice tradiție și evoluție normală, se resfrânge asupra colectivității și asupra indivizilor, dând naștere la conflicte adânci.

Astfel, „In preajma Revoluției” este descrierea evoluției și transformărilor lui Vania — roman psihologic — și în acelaș timp întâlnim toate elementele care îl definesc ca un roman social.

Iar dacă urmărim afinități literare, el se apropie mai mult de concepția marilor romancieri ruși decât de romanul românesc, atât de lipsit de tradiție.

Cele patru volume constituie fiecare în parte o etapă de-o importanță covârșitoare în viața eroului.

În „Smaragda Theodorovna”, pe care autorul îl consideră drept prolog, ni se descriu împrejurările, în care se zămislește eroul.

Romanul Smaragdei, atât de duos, de adânc și de real, încadrat în tendințele autorului, nu urmărește

decât explicarea faptelor materiale, care stau la baza închegării fizice și psihice a eroului.

Filozofia materialistă a secolului al XIX-lea, teoria eredității, și rezultatul unei întregi direcții ideologice, se găsesc redată în mod concret în paginile acestui roman.

Și totuși nu întâlnim nimic pedant, nimic căutat; autorul nu ne ține nici conferințe, nici dizertații, el creează personajii pe care, plasându-le într'un mediu bine definit, le aduce în conflict pe unele cu altele, și din această ciocnire de interese diferite se naște un echilibru.

Rezultatul acestui echilibru este Vania, în care va continua întreaga viață, lupta din care a luat ființă.

Astfel întâiul volum se reduce la această explicare biologică a eroului.

O diferență de vârstă de 30 de ani între boerul Iorgu Răutu și Smaragda Theodorovna, o copilă plăpândă de 15 ani, constituie cel dintâi dezechilibru, care va avea adânci repercusiuni în firea lui Vania.

El este al 3-lea copil al acestei căsătorii, conceput într'o criză sufletească a Smaragdei, care căuta un refugiu contra instinctelor spre o iubire vinovată.

Primele manifestări ale lui Vania, apar catastrofale pentru Smaragda, reamintindu-i îndatoriri și suferințe, pentru care nu mai avea puterea de rezistență.

Nașterea lui îi periclitează chiar viața. Despărțit din motive de sănătate de mama sa, Vania, înstrăinat sufletește din cea dintâi clipă a existenței sale, va purta în suflet acest stigmat o viață întregă.

După suferințe îndelungate, viața biruește și Smaragda simte din nou vechile chemări de dragoste pentru contele Przewicki.

Dar moartea unicei fetițe o trezește din vraja ameitoare a iubirii și îndurerată caută un refugiu în credință.

Un episod banal, o convinge că Przewicki era un simplu seducător.

Și-atunci Smaragda își oprimă toate pornirile, toate instinctele.

Acest proces o deformează sufletește și o transformă într'o ființă nouă, ambițioasă, cu multe prejudecăți, care își va consacra viața așa numitelor opere de binefacere.

Toate transformările Smaragdei adâncesc tot mai mult prăpastia dintre mamă și copil. El îi reamintește necontentit ceasurile de slăbiciune și luptând contra lor, luptă contra lui.

Iar Vania creștea sub îngrijirea doicii, mai mult în mediul celor oropșiți decât în atmosfera curții boerști din Năpădeni.

În volumul al doilea, intitulat „Copilăria și adolescența lui Vania Răutu”, întâlnim sbuciumul adolescentului în fața problemelor de actualitate.

L-am putea caracteriza, o demonstrație a influențe-

lor pe care le exercită mediul în dezvoltarea individului.

Acest volum cercetează o nouă problemă în evoluția eroului, condițiile în care se desfășoară viața lui.

Și autorul ne indică o comparație foarte sugestivă, urmărită în cele două volume :

„Când în sânul nebuloaselor se formează un sistem solar, cu mult înainte de precizarea definitivă a formelor și a orbitelor, structura lui e hotărâtă de forțele care l-au pus în mișcare și de condițiunile în care acestea se desfășoară.“*)

Crescut în toiul campaniei de reforme agrare Vania, își formează cele dintâi noțiuni sub aceste înrâuriri reformatoare. El vede din cea mai fragedă copilărie privilegiile sociale și raporturile de clasă.

La aceste impresii, menite să-i formeze o mentalitate revoluționară, se adaugă influența instructorului său Saharov, un nihilist convins.

Dar tot din această epocă a copilăriei, datează și alte influențe. În contact cu copiii țăranilor, cutreeră regiunea Năpădenilor, de pe malul atât de pitoresc al Nistrului, și aceste impresii i se gravează în suflet, creiând o legătură mistică între el și pământ. Această legătură dăinuește mult timp în subconștientul său, și nu devine conștientă decât după ce va încerca multe experiențe dureroase.

În anii de studiu din Chișinău, leagă câteva prietenii frumoase.

În tovărășia lui Ion Prestea, de obârșie țărăneasă, a evreului Moise Roitman și atâtor alți colegi, Vania este răpit de teoriile revoluționare ale secolului. Sub influența lecturilor, i se deschid noi orizonturi : Darwin, Cernișevski.

Cercul tinerilor se tot lărgeste, și dela teorii ei ajung la fapte. Astfel formează nuclee de propagandă în serviciul revoluției sociale, pe care o visau. În contact cu liceenii din Odessa, organizarea lor ia forme tot mai precise.

În urma unui conflict cu familia, Vania, cu câțiva tovarăși, întemeiază o „comună“, adoptând cu toții principiul comunității bunurilor.

Tot în Chișinău se leagă prietenia lui cu Tania Lungu, care-l va iubi până la moarte. Acțiunea teroristă își atinse apogeul în anul 1881 și cercurile tineretului din Chișinău urmăreau impresionate atitudinea partidului „Narodnaia Volia“

Dar asasinarea țarului Alexandru II, în loc să deslănțue revoluția așteptată, deslănțui o reacțiune puternică.

Sub controlul tot mai vigilent al autorităților, acțiunea tineretului fu paralizată.

Când se liniștiră puțin stările, acțiunea reîncepu. În aceste condiții ajunse Vania să-și treacă baccalaureatul.

O percheziție inopinată la Odessa, deslănțui furtuna. Printr'o imprudență fură descoperite numele tu-

*) Vania Răutu pg. 7.

turor „Cercuiștilor“ și astfel păși și Vania, pentru lungă vreme, pragul închisorilor rusești.

În „Lutul“, Vania ispășește în închisoare rătăcirile tinereții. Chinuit de problemele pentru care luptase, suferise și-și sacrificase libertatea, ajunge să dea o nouă interpretare problemelor sociale, privindu-le printr'o altă prismă. În sufletul său, îmbibat de teorii sociale, de aspirații străine neamului căruia îi aparținea, se trezește ancestralul.

Acest volum, lipsit aproape cu desăvârșire de acțiune, urmărește viața lăuntrică a lui Vania. Semnificația lui este pur psihologică.

În izolarea închisorii se cristalizează multe din ideile lui Vania.

Și autorul nuanțează cu multă fineță, diferitele etape sufletești.

În cele dintâi clipe, închisoarea apare pentru adolescentul de 18 ani, realizarea unui ideal. El se simte erou și prin acest pas hotărâtor în viață se simte mai aproape de ținta visurilor sale. Dar încetul cu încetul, în izolarea în care se găsește, îndoiala îi cuprinde sufletul.

Teoriile care îi înflăcăraseră adolescența, autorii lui favoriți : Marx, Engel, materialismul istoric, se clatină în fața unei minuțioase introspecțiuni.

El vede că aceste teorii sunt rezultatul unei lupte gregare, sunt în serviciul unei clase oprimate, sunt în funcție de timp și spațiu și el este în căutarea unui adevăr absolut.

Chinuit de problema raportului dintre psihic și fizic, dintre ideal și realitate, Vania începe să șovăie în triumful cauzei pentru care se sacrificase.

Legătura causală dintre psihic și fizic îi scapă. Ajunge la concepția leibnitziană de armonie prestabilită. În lumina acestei concepții tot sbuciumul sufleteșc apare ca un lux inutil.

De soluționarea acestor raporturi metafizice, depinde atitudinea viitoare a lui Vania. De ea atârână problema răspunderii individuale și toată problema morală.

Cei doi ani și mai bine petrecuți în închisorile din Odessa îl îndrumă spre alte directive.

El caută o perspectivă justă spre a-și trăi viața. Astfel se cristalizează în el existența lutului, care-l leagă cu restul firii până la obârșia anorganică.

Tânărul crescut în cultură rusească și călăuzit de probleme străine neamului său, are o revelație :

„Eu, Ion Răutu din Năpădeni, nu sânt o combinație oarecare de laborator. M'am născut la Năpădeni - unde s'au născut și părinții și bunicii și o serie nesfârșită de strămoși, împreună cu generațiile din care au izvorit și toți moldovenii noștri dela Nistru.“*)

Acest instinct teluric, care stă la baza ideii naționale, îl îndeamnă să dea următoarea definiție a neamului său. Vorbind despre popoarele din amestecul cărora s'a format el zice :

*) Lutul pg. 176

„Dar toți aceștia nu erau moldoveni. Moldovenii s'au născut prin amalgamare, prin fuziunea lor, prin amestecul cu țărâna din care trăiau, din care se ridicau, ca și ierburile câmpiilor lor, ca și copacii pădurilor lor și pomii grădinilor lor, animați de aceeași forță vitală primordială ca toate elementele firii.“**)

În drum spre Siberia, unde era deportat pentru 3 ani, coborînd Volga, însoțit de tovarășii săi de suferințe, în fața extazului pe care-l trezea acest fluviu bătrîn în sufletele lor, el se simte străin.

Și cînd ajuns la Tiumen, la marginea răbdării și a suferinții el întâlnește un plutaș bucovinean, purtat prin închisorile împărăției fără de sfârșit; la auzul graiului românesc, Vania simte cum se reface în sufletul său un fir subțire, care să-l lege de viață.

Din lupta care s'a dat între forțele care l-au pus în mișcare și condițiile în care se desfășură, ancestralul ieși biruitor.

În „Hotarul“ predomină iarăși elementul narativ. Acest volum constituie o amplă frescă a vieții deportaților politici.

Mizeriile deportării. Vieța din Curgan. Drumul cu un convoi de etape spre Turinsc. Bestialitatea soldaților de pază și a deținuților. Acea grozavă promiscuitate, care scoate la iveală instinctele cele mai josnice ale omului, sunt zugrăvite cu multă măiestrie în acest volum.

Vania Răutu, exasperat de ororile ce se desfășurau înaintea ochilor săi cu ocazia unei etape din Petrovskoie, se rezezi ca o fiară asuprasergentului, care voia să violeze o fetiță, și lovit cu un pat de pușcă în cap se alege cu o rană gravă.

Acest episod a avut adânci repercusiuni în viața deținuților politici din Siberia.

Vindecat, el își continuă calvarul, fiind trimis tot mai spre miază-noapte, de-alungul râului Obi, până la Jamalsc, în regiunea cercului polar.

Totul are aici un aspect fantastic, în regiunea unde lipsesc hotarele de activitate și odihnă.

Aurora boreală îl uimește pe Vania, cu misterul forțelor primordiale, cari singure dăinuiesc; și în sufletul său se aprinse credința în iubire. În taina dragostei.

La Jercinsc îl găsește Tania Lungu, cu care le-gase o căsătorie fictivă, în închisoarea din Odessa și care venea să-i ușureze surghiunul.

Dar dragostea Taniei constituie un nou caz de conștiință pentru Vania. El îi acceptă iubirea din slăbiciune și din milă.

Tania moare, răpusă de clima prea aspră, și dispare din vieța lui, așa cum l-a însoțit, discret ca o arătare.

Moartea ei, destinul crud al multor din tovarășii săi, îl duc adesea la gândul sinuciderii.

Dar viața învinge.

În închisoarea din Tobolsc nu-și mai pune între-

barea abstractă a rostului său, ci caută să vadă cum se poate adapta revoluției rusești.

Marxismul nu-i mai pare potrivit unei țări a cărei muncitorime este compusă din țărănime.

Recunoaște că omul este o ființă socială, iar legăturile ancestrale ale individului creează un suflet colectiv, de care nu se poate desprinde. Altfel este un desrădăcinat.

„Și eu mă simt legat printr'un fir indestructibil de colțisorul acela al Basarabiei, în pînăia Năpădenilor, sat de răzeși moldoveni, printre care au trăit și au murit generații de Răutești până în negura vremurilor.“*)

Rupt de sufletul colectiv, individul nu mai poate servi un ideal omenesc.

Un echilibru se stabilește în Vania. Ridicându-se deasupra concepției materialiste a lumii, el ajunge la concluzia că procesele fizice și psihice nu sunt decât un singur proces, privit prin două aspecte diferite, din care noi cunoaștem direct numai pe cel psihic. Natura o consideră ca o vecinică acțiune și reacțiune a energiilor, cari sunt o manifestare a tenziunii universale. Iar omul se încadrează în forțele naturii. El poate subjugă forțele fizice. Viața lui e acțiune creatoare. Și un optimism începe să mijească în sufletul lui Vania, descurajat de reflexiile triste ale multor ani de îndoială. Mijloacele vechi pe cari le întrezărise în lupta contra țarismului și a reacțiunii nu-i mai apar eficace. Și voința se încheie cu o nouă profesiune de credință. Vania se hotărăște să-și aștepte în închisoarea dela Tobolsc sorocul surghiunului, ca apoi trecând în România să lupte contra imperialismului moscovit și astfel să asigure în lume biruința întinericului asupra luminii.

Această credință a lui Vania, a constituit programul de luptă al autorului, care încercând să-l realizeze a fost înfrînt de evenimente. Pe noi însă ne interesează numai Vania Răutu, cu evoluția sa sufletească din preajma revoluției pe care o visează.

Limba romanului d-lui Stere se menține la nivelul realizat de fond și cadru. Și dacă în prolog face exces de neologisme, voite adeseori, dar uneori nemotivate — cum sunt bunăoară termenii englezești, cari nu cred să mai servească culoarea locală — are în schimb descrieri demne de cele mai alese pagini de antologie românească. Voi aminti pătrunzătoarea descriere a taigalei, care prin cadența și sonoritatea ei, trezește din adâncuri o lume de imagini complexă și desăvârșită. Ea constituie un imn de slavă, adus implacabilelor legi ale naturii — stihilor atot-stăpânitoare.

*) Hotarul pg. 347-

VALERIA BRANISCE—CĂLIMAN.

**) Lutul pg. 176.

Const. Alex. Mironescu: „Poezii“

Ed. „Cartea Românească“, București. 1933.

De sigur că poezia modernă a evoluat mult. Ea nu mai exprimă azi ca odinioară, spontaneitatea neînfrântă a darurilor, aspirațiile și bucuriile intime, durerile și năzuințele tuturilor; Sufletul colectiv al poporului e străin azi de luxul delicat al literaților ce fac exerciții migăloase de stil și se complac într'un ermetism pe care inteligența obișnuită nu'l sesizează nici pe departe. In genere poezia actuală e o operă abstractă și savantă de mandarin. Înainte ea creștea salbatică în largul câmpiilor și al livezilor nostre înflorite; azi a devenit o plantă de seră, care se desvoltă la căldura unui calorifer artificial. Odinioară o încălzea sufletul. Rațiunea și meșteșugul aliterațiilor savante, dau acestor flori bizare o căldură rece și verbală. Flora aceasta artificială lasă impresia unor plante sterilizate care expuse pe etajere, nu trebuiesc atinse că se pot nărui și preface în țărână. Mulți tineri plini de cuitură și de aptitudini, vin spre capitală cu bagajul lor de sensibilitate sănătoasă în care se amestecă și dorința legitimă de a parveni. După un an de cafea literară și de aerul vițiat și înăbușitor al „cenaclurilor“, toată sănătatea inițială dispare și contactul cu anumiți pseudo-maeștri și colegi «inițiați» îi preface într'o armată inutilă de egoiști, de grandomani, care chinuesc limba, versul, ritmul și simțirea, pentru a fi la modă și a scri ca d-l Cutare care publică în toate revistele.

Ce distanță enormă de la versurile lor calde și pline de seva pământului natal, la problemele armetice, grafologice și ermetice ale scrisului lor evoluat.

Din fericire în țara noastră plină de resurse, se ridică din când în când un geniu limpede și robust, care e destul să sufle cu puterea vântului ce leagănă spicele pline ale grâului, și strofele acestea artificiale se dărâmă și se risipesc întocmai ca acele efemere castele, pe care copiii le construiesc din cărțile de joc ale părinților. De sigur că arta se cuvine să urmeze ritmul și trepidăția timpului, dar totuși nu trebuie să se înalțe bariere între viața reală, cu pulsul ei sănătos și viața factice a unei asemenea literaturi hibride.

Niciodată decadența unei rase și mai cu seamă a unei generații, nu se oglindește mai bine de cât în absurditățile cu pretenție de progres care se observă în artă și în literatură.

Eroii, gânditorii și artiștii mari, n'au fost niște fenomene izolate. Ei s'au născut din evoluția vremii și imperativul evenimentelor. Nici în ordinea literară propriu zisă, marile talente nu sunt accidentale. Au îndărătul lor generațiunile dispărute care au fost treapta după care a trâmbitat geniul lor făurit din seva predecesorilor. Scriitorul e ca și copacul; se înalță spre cer, dar rădăcina, cum a spus marele G o g a, îl ține strâns legat

de pământul fecund al patriei. Literatura care se desvoltă fără să-și aibă legăturile cu pământul și tradiția noastră etnică, e ursită să piară fără a lăsa urme. Aceste reflecții mi-au fost sugerate de diferitele volume de poezii pe care le primesc zilnic la redacția noastră. Cele mai multe sunt descurajatoare. Regreți, citindu-le, c'ai învățat carte. Din fericire sunt și compensații.

Mă voi ocupa azi de o carte plină de o poezie reală care se menține la un echilibru lăudabil între clasicul, uneori perimat și modernul fără exagerări și obscurități voite. Este vorba de volumul de poezii al d-lui Const. Alex. Mironescu.

Apărut de curând la „Cartea Românească“, conține aproape 70 de bucăți care alternează între o lirică erotică oarecare și o largă frescă descriptivă plină de culori viguroase și noi. Aș sfătui pe d. Mironescu la ediția II-a să nu publice de cât poeziile sale de caracter liric descriptiv. D-sa e un adevărat pictor. Visiunea sa e limpede și puternică. Dacă ritmul e uneori eminescian, în schimb imaginile sunt calde, fragede și palpitate de un suflu de poezie cu totul neobișnuit în lirica noastră cea săracă de azi.

Iată de pildă câteva:

Ogrăzile, ea le podește
Cu mari paftale de cleștar,
Și'n fiece fântână, luna,
Azvârle câte-un felinar.

(Răscrucea zărilor.)

Singurătatea-i se mărește
Stă grea pe ape pacea zării,
O stea dă foc lămpiței albe,
Prinsă'n cârligul depărtării.

(Pe iaz)

Sosește vântul ostenit
Și-i tace șueratul gurii,
Ar vrea să umble liniștit
Pe ulicioarele pădurii.

(Vântul)

Trebuie să amintesc deasemenea mișcătorul tablou din Smeul și toate bucățile pastelate, evadate din factura eminesciană, printre care: Cântec, Pădurea de Salcâmi, Amiază, etc. Aș cita deasemeni, întreagă, „Noapte de Iunie“, dacă n'aș regăsi în ea amintirea caldă încă, a maestrului meu, Macedonschi

În paginile revistei însă, vom reproduce o bucată din volumul acesta remarcabil, ale cărui poeme pline de inspirație, de sinceritate și de avânt, merită toată atenția acelor cititori, pe care deocamdată, faza experimentală a poeziei actuale, nu-i poate interesa.

CINCINAT PAVELESCU.

Al. Dima: „Aspecte și atitudini ideologice“.

Ed. „Datina“, Turnu-Severin.

Domnul Al. Dima și-a strâns în volum studiile de ideologie și critică prin care a valorificat mulți ani mișcarea tradiționalistă dela „Datina“. Plecând, constrâns de împrejurări, din orașul dunărean de vastă tradiție culturală și dela revista căreia îi închinase muncă, talent, entuziasm, d-sa a ținut ca odata cu numărul festiv pentru un deceniu de apariție, să aducă „Datini“ și acest, poate ultim omagiu, însemnarea în josul coșului: „Datina“ Turnu-Severin.

Credincios unei metodologii cu care acum cinci, șase ani, ne uimise în seminariile de pedagogie și sociologie dela Facultatea de litere din București, d-l Al. Dima își grupează studiile în patru capitole, reușind să imprime fiecăruia, grație puterii de sinteză pe care i-o cunoaștem, un aspect unitar de critică fecundă, de îndreptar, sau de informație sistematizată.

În primul capitol, Aspecte și atitudini ideologice, d-sa tratează două probleme extrem de actuale: „Criza culturii românești“ și „Problema mișcării ortodoxiste“.

Dacă în prima, spiritul d-sale sintetic și psihologia sa interioară, îl conduc spre perspective de o valabilitate incontestabilă pentru cultura noastră de mâine, în „Problema mișcării ortodoxiste“ — nu știm — o insuficiență receptivă sau mai de grabă căutarea unei atitudini mai singulare pentru „Datina“, l-au situat la originea unui unghiu de observație, uneori prea ascuțit, alteori deformat.

Intr'adevăr dela o primă citație dupe „Gândirea“ (pag. 45) și dela comparația deficientă, între „Sămănătorul“ care a reprezentat mai mult o ideologie pragmatică și „Gândirea“ care înfățișează o atitudine pur spirituală — se vedește aspectul polemic, și temperamental sub care se va însuma studiul. Problema ortodoxismului nu este coaptă la noi, iar caracterul ortodox al culturii noastre populare sau culte, este departe de a fi evidențiat; avem impresia că suntem într'o fază de vastă culegere și valorificare a acestor elemente în toate domeniile, dar mai ales în cel muzical, arhitectonic și plastic.

Deaceea negarea prea sumară a mișcării ortodoxiste, înainte de a-i acorda răgazul să-și lumineze temeierile, difuzându-le, este o scădere pentru concepția unitară a d-lui Dima, o scădere pe care pentru chemarea d-sale de mâine, trebuie s'o considere, alături de noi, ca pe un simplu accident. A face critică negativă unui preludiv, este a încerca să jugulezi desăvârșirea; ori nu ni-l putem închipui în această ipostază pe d-l Dima, mai ales sprijinit pe dialectica d-lui Mihail Ralea, care grație unui cerc de influență destul de bine cunoscut, s'a pus de mult în afara posibilităților de a trata obiectiv tradiționalismul nostru etnic și religios.

În „Valori directoare în literatura noastră“, ne oferă trei studii de-o perfecțiune metodologică demnă de imitat, în care, expresia plină de vigoare, notația simplă și conturul esențialului, se completează și se desăvârșesc. Dintre aceasta, „Tradiționalismul lui Mihail Eminescu“ este prins și motivat într'o schemă științifică mai largă în care, pentru prima oară formația tempera-

mentală a genialului poet, apare ca fundamentul catalizator al ideologiei lui. Urmează deosebit de interesante notații: asupra „ideii eternității umane“ în gândirea lui V. Pârvan pe care d-sa o socotește de esență tragică și deci pe Pârvan tributar unei profunde psihologii autohtone; și asupra „personalismului energetic“ a-l d-lui Rădulescu-Motru în care, fără a-i găsi „o minunată fundamentare filosofică a tradiționalismului“, îi recunoaștem un fericit început de valorificare metodică (pag. 127) a acestuia, pe care regretăm însă că d-l Rădulescu-Motru, l-a părăsit, spre a se putea angrena mai bine în situații „mai puțin tradiționaliste“. D-l Al. Dima își încheie cartea cu câteva probleme literare și estetice din care subliniem: „Literatura evadării din actual“ și „Ideile estetice ale lui Pietro Mignosi“.

Cu rezervele pe care le-am făcut, cu afirmația netă că locul d-sale nu poate fi în orice caz alături de dușmanii „Gândirii“, recomand cartea d-lui Al. Dima tuturor acelor, care mai păstrează obișnuința de a urmări ordonarea unei idei, căldura unei credințe, și rodul unei munci de fiecare clipă.

* * *

Octavian Șireagu: In umbra lui Crist. Ed. „Transilvania“, Cluj 1933.

Domnul Octavian Șireagu a scos o carte de cântece albe, despre flori și pasări, despre iarbă cu lacrimi în gene, despre stele și copii și mai ales, despre Dumnezeu.

Măestrită din cuvinte, străbătută de fiorii sufletului frânt în fața „Supremei perfecțiuni“, fiecare rostire pare îmbinarea unei chemări de clopot, unei rugi și unei metanii prelungi ca o sărutare de mamă pe buza vânăată a copilului adormit.

Totuși câteodată d-l Șireagu trece dincolo de perspectiva aceasta de umilință mistică și reintrind în „vasul oropsit“ al trupului, își desfăce brațele, își dilată ochii, să prindă viața, numai viața în sine, steapă și mărunță, dar uneori atât de frumoasă:

„Primăvara și-a desfăcut aripile de curcubeu, întinzându-și-le peste toate izvoarele neîncepute, copilița mea ...

Vom eși într'o zi, și cu chiotele noastre vom sparge și noi vraja câmpului ...

Apoi vom prinde toți fluturii pe care-i vom găsi răsfrângându-se'n caliciul florilor și-i vom înhăma la căruciorul tău“ ...

Cartea cuprinde trei capitole: „Roadele umilinței“ „Icoane de promoroacă“ și „Din oazele gândirii“ (maxime). Cu toate repetițiile în stil biblic pe care nu le putem subscire, ritmul suflesc de largă amplitudine și gama de culori proaspete și de gingășii, răscumpără inadvertențele de stil, de expresie și limbă.

Pentru autor „In umbra lui Crist“, poate fi o nouă nădejde spre alte realizări.

ION FOCȘENEANU.

Notă. Din cauza enormului material de cronică care a depășit toate intențiile noastre, cărțile: Cîna lui Tereus (C. Ionescu-Olt), În litera legii (Paul Constant) și Artificii (Teodor Scarlat), vor fi recenzate în numărul viitor al „Brașovului literar“.

C. Ardeleanu „Viermii pământului“

roman Edit. „Adevărul“ 1933.

Domnul C. Ardeleanu a intrat în cariera de scriitor cu o serie de nuvele publicate în mai multe volume; care au rămas necunoscute. Adevăratul său debut literar a început odată ca apariția romanului cu titlul curios „Tăbăcarul, diplomatul și actrița“ și de atunci numele său s'a fixat tot mai mult în conștiința cititorilor de literatură dela noi. Se pare că autorul despre care vorbim are predilecție pentru descrierea vieții celor umiliți, a „celor mulți“ cum îi categorisește în ultimul roman. Și subiectele luate din acest mediu, convin mai bine romancierului nostru, deaceia „Tabăcarul, diplomatul și actrița“, „Casa cu fete“ precum și actualul „Viermii pământului“ sânt opere realizate, spre deosebire de „Am ucis pe Dumnezeu“ un roman cu temă religioasă, unde dl. Ardeleanu vrea să înfățișeze un caz de conștiință, care rămâne însă numai o încercare dincolo de mijloacele dovedite până în prezent de d-sa.

În romanul despre care vrem să vorbim acum, „Viermii pământului“, care se integrează în linia preocupărilor favorizate de pana d-lui Ardeleanu, este vorba de viața proletarilor dintr'o mină de cărbuni, o lume puțin cunoscută, care se naște, trăește, suferă și moare în găoacea acestui univers mic cât un grăunte, dar tot atât de ros de eternele patimi ca și oamenii ce se perpelesc în valurile mării lumi înconjurătoare, ce începe dincolo de gura minei.

Se spune că acest roman a luat ființă dintr'un reportaj, pentru care autorul s'a documentat la fața locului. Este adevărat că atâta timp cât ține introducerea cărții d-lui Ardeleanu, (cam până la pag. 70), numai ineditul subiectului interesează, încolo totul este redat într'un stil prea simplist, lucru supărător la un autor consacrat care ar trebui să facă uz în romanele sale de o frază mai stilizată și de un vocabular mai bogat. Dealtfel și descrierile de natură din această parte a cărții, pe care noi le cunoaștem și le știm sumbre, sânt incredințate hârtiei, prea cumpătat lăsând impresia că au fost transcrise pentru roman numai așa cum s'au lăsat aruncate pe bloc-notes devârful stiloului, în fuga trenului. Or într'un roman viața și natura se cer distilate prin alambicul posibilităților epice ale scriitorului.

Totuși când descrie împrejurări de viață tragice, cum face în capitolul cu domnișoara bolnavă, atunci stilul d-lui Ardeleanu capătă o ușurință de exprimare și mari calități de redarea tragicului, care-l indică pentru astfel de înfățișări ale oamenilor și împrejurărilor.

Deabia când romanul reușește să se debaraseze de îmbrăcămintea ușoară a reportajului actualității, atunci când autorul trece la înfățișarea veșnicelor zbu-

ciumări omenesti, cartea aceasta reprezintă valoare prin ea însăși.

Domnul Ardeleanu, poate să scrie convingător atmosfera grea din jurul mișcărilor de masse, și în această ușurință de exprimare, constă toată valoarea romanului acestuia și a talentului d-sale în general. Păcat însă că descrierea acelu început de grevă este oarecum reținută și amplexarea unei mari mișcări de oameni este oprită la jumătate. Cu posibilitățile sale, autorul ar fi putut să se ridice până la înălțimea unei prea cunoscut romancier francez, cu care d-l Ardeleanu are afinități, iar cartea d-sale să capete celebritatea romanelor autorului naturalist, mult tradus și mult citit la noi.

Romanul are câteva personaje conturate, mai ales dintre conducătorii întreprinderii. Lipsesc descrierea vieții minerilor, dincolo de întunericul pământului, în casa lor, unde au timp să se reculegă și unde starea psihologică ar putea fi studiată. Din acest punct de vedere familia minerului Bozovici, rămâne ștearsă, cu toate că autorul i-a dat să joace un rol important în desfășurarea evenimentelor.

Inginerul Alexe, personagiul principal al romanului și cel mai realizat, care la început este copleșit de atmosfera înăbușitoare a minei și a împrejurimilor ei, -ce și întinde tristețea apăsătoare deopotrivă peste fire și peste suflete-, ne este înfățișat mai târziu, învăluit într'o mărinimoasă hlamidă de înțelegere față de mine-ri, cărora le devine îndrumător și conducător ideal. Alături de celălalt inginer, de Lorentz, este prezentat ca cel mai înțelegător om în contrast cu acel geniu rău al minerilor (Kurtz), singurul care dincolo de strictetea serviciului, știe să aibă o privire de milă și înțelegere, pentru acești troglodiți ai vremurilor noastre, acești „viermi ai pământului“.

Prietenia dintre Lorentz și Alexe este descrisă cu o duioșie impresionantă, atingând pagini de sugrumantă emoție, posibile numai între minerii debarasați de egoismul inerent conviețuirii în alt mediu.

Inginerul Lorentz este un sceptic și concepția lui despre vicață și femeie, se integrează într'o filozofie dură care derivă din existența întunecată ce-o duce în mină și din presimțământul morții ce-l pândește din patul sanatoriului care face parte din domeniul minerilor, alături de locuințe și berării.

Cred că s'a prins bine caracterul unei fete sărace, mândră până la renunțarea exteriorizării sentimentelor, cum este domnișoara Bozovici.

Viața lui Kudac, acest roman mic integrat în marile roman al cărbunarilor este creat de d-l Ardeleanu cu maximum de resurse și formează unul din cele mai puternice capitole ale cărții.

În toată atmosfera încărcată, din pâcla căreia rânjesc colții grevii, autorul știe să arunce o rază luminoasă, lăsând omenescul să-și urmeze calea bătătorită

de multe milenii, și dragostea se infiripează între tinerii destinați să perpetueze veșnica trudă. Inginerul Alexe se însoară cu fiica minerului Bozovici.

Moartea lui Kurtz și a lui Kudac este un simbol; acești oameni înfrățiți prin muncă, școală, dragostea aceleiași femei etc. trebuiau să aibă un destin comun și odată cu dispariția lor, viața să înceapă într'o înțelegere mai caldă pentru munca lucrătorilor deasupra sufletelor cărora „Mântuitorul răstignit pe crucea din vârful muntelui, veghia, încărcat de zăpadă“.

Pentru impresia pe care opera de artă trebuie s'o lase întotdeauna asupra celui care vine în contact cu ea, romanul acesta trebuia să se termine la pag. 242. Ceiace continuă după asta, putea fi redat într'un „epilog“.

Tot ce s'a adăugat de d-l Ardeleanu este pus în slujba unei cauze și oricât este de aplecată inima noastră către suferințele relevate de romanul acesta, trebuie să recunoaștem că valoarea epicului rămâne în suferință ca în fața oricărei teze.

Dacă am avut unele rezerve de făcut asupra romanului „Viermii pământului“, nu însemnează că sântem în fața unei cărți proaste. Din contra, romanul d-lui Ardeleanu este foarte interesant pentru ineditul subiectului tratat prima dată în literatura noastră și el va interesa deopotrivă categoria socială pe care o descrie precum și pe toți lectorii, amatori de adevărată emoție artistică, ce se întâlnește în multe pasagii.

NICULAE CANTONIERU.

G. St. Cazacu „Draperii negre“.

versuri Edit. „Cronicarul“.

După tristele „Acorduri“ pe cari le-am recenzat în revista „Ritmuri“ (Brașov 1930) și după un scurt popas pe limanul unei veselii poate îndoelnice dar totuși înviorată de spiritul lucios inerent epigramei din volumul „Ad Memoriam“, cu multiple fosforescențe, poetul G. St. Cazacu a scos la lumina tiparului un ciclu de 20 de poesii intitulate simbolic „Draperii negre“. Incepând a le citi, te întrebi, fără de voe, de ce atâta tristețe, de ce atâta melancolie, de ce atâta pesimism la un scriitor, care este la al 5-lea volum de versuri :

Chiue vântul, ca prin cavouri ;
Negre năframe prinse de zare
Draperii negre, zdrențe de nouri,
Colindăntinsul-umbre fugare !

Se prăvălește vânăta zare
Peste arama de prin grădini ;
Topit în ceara de pe cărare
Sufletu-mi geme printre arini !

Citești mai departe. A doua, a treia, a cincea, a zecea poezie îți deslușește că avem de-a face cu un melancolic incorigibil — ierte-mi-se expresia —, cu un vizionar pesimist și că această sinistă atmosferă a draperiilor negre, ce ți-o creiază poetul cu multă măiestrie firească, nu este decât reflexul artistic al unui suflet îndoliat, al unei cugetări și simțiri ce formează o parte organică din ființa scriitorului însuși ; G. St. Cazacu nu apare în aceste versuri stropite cu ploii monotone și reci, cu fiori de ghiață, cu umbre sinistre și cu liniști de mormânt, ca un cobitor cu maniere de înspăimântare, sau cu un dricar cernit ocazional, ci ca o atitudine subjugată de marasm în fața vieții și-a sorții, ca un profet, nu al întunecului, ci al tristeții, al resemnării, și al durerii fără speranță de tămăduire sau de renașteri.

„Și sufletu-mi, sărmanul ! se'nfiară
Când liniști picurează cadențate,
Cu duiosii de plâns, înfrigate . . .

Și-atunci răstălmăcitură sens al morții —
Un act stupid de bufă comedie,
Se'nlănțue-negațiune-a sorții —

În resemnarea care mă sfâșie . . .
Prânzești cu Orcus, sau cinezi cu-Apollo,
E tot atât ! . . . „aici“ ești sau „acolo“.

Poetul, panteist este chinuit însă de întrebarea
originei.

„Mă recunosc în rouă ca și'n lut“
„Dar nu știu'n neant de unde am căzut“

Acest pesimism, această melancolie profundă apare sinceră și se împletește, dând expresie și atmosferă generală, în toate poeziile. Și visurile-i sunt sinistre ; se pierd în imensitatea naturii, ca o frunză uscată, sfâșiată de vânt. Misticismul acesta panteist și de-o nemăsurată tristețe este o caracteristică a versurilor și-i dau o puternică nuanță de originalitate și personalism.

„Fâșie de gând“ e o resemnare dureroasă din care nu poate afla scăpare. Monotonia în tristețe a acestor versuri, este trezită la viață și colorată totuși de plasticitatea adesea surprinzătoare a imaginilor și de mulțimea decorurilor poetice. Cu toate că sentimentele își au toate făgașul lor funerar și nu se prezintă decât sub o redusă variație de aspecte, sau mai bine zis de genuri, ele sunt totuși bogate în nuanțe și scipesc sub diferite impresii ale negrului fundamental.

Versurile fac dovada unui real talent, cu vigoare în expresii, fășnite sincer din emotivitate artistică.

Păcat însă că în toate aceste icoane de umbre de nori, de țințirime, de moarte și de ploii, ah, de ploii atât de jalnice, nu vedem apărând măcar un singur curcubeu . . .

I. AL. BRAN-LEMENY.

Mircea Eliade „Maitreyi“

roman edit. „Naționala S. Ciornei“.

India, țara de basm, țara de vis, pământul în care de atâtea mii de ani stăpânesc Siva, Indra și Wichnou — trinitatea vedică —, în care doarme și visează Brahma, iar din visul lui se înfiripează în etern noui existențe, noui entități, India țara minunilor, își face definitiv intrarea în literatura română prin „Maitreyi“ romanul D-lui Mircea Eliade. Un palid reflex al acestei miraculoase Indii ni-l adusese încă de acum doi ani „Isabel și apele diavolului“ — meticuloasă și obsedantă analiză psihologică — a aceluiaș autor. Cu Maitreyi suntem în plină Indie; ne mișcăm în ea, trăim în ea, în marele ei oraș — amestec bizar și fermecător de autohtonism indian și de modernism european —, pe marginea marilor lacuri din apropierea Calcutei, în oglinda cărora se răsfrânge în amurg un cer de un albastru adânc, și în vegetația ei, bogată și luxuriantă, pe care o fac să rodească ploii torențiale și un soare copleșitor. Pe această Indie, cadru și obiect totdeauna al romanului, „Maitreyi“ ne-o zugrăvește și ne-o pune sub ochi cu o minunată putere de evocare. „Maitreyi“; ce lume ne aduce? Care îi este împletirea de fapte și de situații?

Allan un tânăr inginer englez, sosit de câțiva ani din Anglia și stabilit în India, atrage asupra lui atenția și dragostea lui Narendra Sen, cel mai reputat și mai influent inginer bengalez din Calcuta. În urma recomandării călduroase a lui Narendra Sen, Allan este însărcinat cu conducerea unor importante lucrări de cale ferată; dar munca istovitoare într-o regiune paludică îl îmbolnăvește de temutele friguri galbene. Câteva săptămâni tânărul inginer se sbate între moarte și viață; însă vigoarea trupului tânăr învinge. După boală Narendra Sen, cedând sentimentelor lui părintești față de Allan, îl invită să locuiască în casa sa din Bhovanipore. Allan primește. Din acest moment începe dramatismul impresionant al acțiunii romanului.

Allan trăește, în casa lui Narendra Sen, în contactul de fiecare zi cu cele două fiice ale sale: Maitreyi și Chabu. De o tulburătoare frumusețe cu tenul ei brun și mat și cu acea fericită carnăție a femeilor bengaleze, Maitreyi atrage din zi în zi, tot mai mult, atenția recelui și calculatului inginer englez. Farmecul straniu al bengalezei era susținut de o superioară inteligență și de un strălucit talent literar. „Maitreyi“ ieșea din comunul celorlalte fete nubile; era poetă; coresponda cu Rabindranath Tagore și trimitea versuri la cea mai bună revistă din Calcuta.

La început Allan n'o iubea propriu zis. Simțea chiar un fel de repulsiune, pentru acest tip exotic. Mai târziu însă interesul lui pentru „Maitreyi“ cedează

unui sentiment tot mai stăruitor și tot mai intens de atașament. Fără să vrea, fără să-și dea seama se prindea tot mai mult în mrejele dragostei. „Maitreyi“ îl atrăgea, îl împresura cu puterea irezistibilă a unui farmec; i se strecura în sânge. Incepea s'o iubească cu o pasiune care îi răpea orice putere de împotrivire. La rândul ei, „Maitreyi“, bine ancorată în castitatea unei vieți curate ca un strop de lacrimă, rezistă. Multimilenara tradiție indiană, în care fusese crescută, o făcea să privească în oaspetele casei lor un trimis al lui Dumnezeu, un frate și își închipuia că va avea tăria să nu vadă în Allan altceva decât un frate. Aceasta era și convingerea, absoluta convingere a Doamnei Sen și a lui Narendra Sen însuși. Ei credeau orbește că Allan nu poate fi privit de fiica lor decât ca un membru al familiei. Se gândeau chiar să-l înfieze iar mai târziu, întreaga familie, cu Allan înfiat, să treacă în Europa. În curățenia sufletului lor își închipuiau că tradiția care de mii de ani oprea sub pedeapsa celui mai înfricoșător blestem și a celui mai crunt oprobriu căsătoria între o indiană și un strein, o va feri pe Maitreyi de ispita dragostei. Dar se înșelau bieții părinți. Viața în plină ascensiune a tinereții, își reclama drepturile ei. Legile ei eterne nu puteau fi înfrânte nici de cea mai intransigentă tradiție. Iubirea, mai tare decât viața și decât moartea — cu atât mai tare, cu cât opreliștea era mai sălbatică! — fără să-și dea seama cum, fără să-i poată rezista multă vreme, invadează sufletul Maitreyi-ei și-l copleșește. Pe deasupra tuturor legilor omenești, legile eterne ale vieții triumfă. Maitreyi cade. Și ce frumoasă, ce nobilă e căderea Maitreyi-ei, fiindcă nobilă și sfântă îi este iubirea. Iar când părinții se trezesc la realitate și-și dau seamă de sacrilegiul comis, nici pustiirea uraganului, nici urgia trăznetelor cerului nu se pot asemăna cu turbarea lor. Allan, îndepărtat fără milă, își plimbă ca un nebun durerea, din oraș în oraș. Maitreyi e zdrobită. Ruina și moartea, ca pasări negre, se abat asupra casei lui Narendra Sen, parcă ar fi suflat asupra ei taifunul și ar fi distrus-o.

* * *

Maitreyi este un roman puternic; unul dintre cele mai puternice romane de după război, din literatura noastră. Prin intensitatea de viață care se tălăzuește în paginile lui, acest roman poate fi pus alături de „Intunecare“ al lui Cezar Petrescu, de „Ion“ al lui Rebreanu, de „Zodia Cancerului“ al lui Sadoveanu, de „Papucii lui Mahmud“ al lui Gala Galaction. Personagiile lui reale și bine conturate sunt pline de o viață sufletească ce se desfășoară și se întrecește neînterupt; acțiunea de o gradăție ascendentă își deșteaptă interesul și și-l sporește cu fiecare pagină.

„Maitreyi“ împământenește definitiv exotismul indian în literatura noastră. În eflorescența așa de bogată a literaturii românești de după război, acest roman aduce

o notă nouă, un element nou, exotismul, care impresionează și atrage prin ceea ce deșteaptă ca nostalgie în sufletul societății moderne, mereu însetate de alte țărături, alte zări. „Maitreyi“ este pe linia exotismului cultivat în literatura franceză dela B. de Saint-Pierre până la Loti, Claude Farrère și scriitorii coloniali și în filiațiunea directă a marelui R. Kipling, cel mai înzestrat aed european al Indiei eterne.

PETRU I. TEODORESCU.

G. Călinescu „Cartea Nunții“

roman editura „Adevărul“ București

Prima carte care trebuia să promoveze pe d-l G. Călinescu în rândul romancierilor a dat naștere, cum era și de așteptat, la critici și interpretări diferite.

Intuisem mijloacele de realizare ale d-sale încă din articolele publicate în prețioasa revistă „Roma“ și acum în urmă, din „Viața lui Eminescu“. I-am fi re-proșat, cu certitudinea că remarcă e valabilă oricând, o literaturizare voită, o stăruință, romantică dacă voiiți, asupra amănuntului prețios.

„Viața lui Eminescu“, limpede ca o poveste, cu necontestate calități, avea să ne dovedească în ce măsură ne-am înșelat. Dar romanul „Cartea nunții“ vine să autentifice unele posibilități și să releve unele defecte.

D-l G. Călinescu vrea să ne redea un crâmpel al vieții actuale, trepidante, de superficialitate în mijlocul căreia răsare mugurul pur al unei dragoste. Dar ritmul vieții actuale nu e cel văzut de d-l Călinescu. Sau este numai la suprafață. D-sa a sesizat până la amănunt și cu mare putere, așa zice chiar, într'o magistrală redare, viața întârziată a bătrânelor din casa cu molii. A ratat însă complet evadarea în actual.

Personajul central, Jim e un tip șters, neverosimil. Deși intelectual, preferințele lui sunt reduse, tocmai când mediul ar impune contrariul. Omul acesta este condus de o dragoste falsă în premisele ei și e purtat în pagini ca un manechin pe care azi îl pui într'o cameră, mâine într'alta, într'un colț sau pe fereastră. Jim e dus de evenimente. Și mai e, plimbarea lui în roman, o înlanțuire de exagerări. Chiar în dragostea cu Vera e multă colorare exterioară.

Intimitățile erotice nu sunt cele de grea fremătare din cartea lui Lawrence, - sunt prea studiate, prea amănunțite, și prin aceasta lipsite de naturalețe.

Vera, deși inexistentă ca psihologie, se proiectează reușit, ca un profil de medalie. Interesanți numai prin banalitatea lor, Dom Popescu și Bobby.

„Casa cu molii“ constituie o realizare pentru care n'avem decât elogii.

Traiful bătrânelor monoton, vetust și reprobabil e redat minunat.

D-l G. Călinescu a creiat însă un personaj unic, reprezentativ, — care îi aparține prin caracterul pe care i l-a imprimat.

Profesorul Silvestru Capitanovici, suflet simplu dar de infinite rezonanțe intime, încue în existența lui o tragedie înspăimântătoare. E drama omului care nu se găsește niciodată pe sine însuși, ducând o viață neverosimilă, claustrată, în timp și în mijlocul oamenilor.

Acest ascet e o îmbinare de bunătate și rațiune și cu atât mai tragică e soarta lui cu cât își dă perfect de bine seama de toate amarurile, spaimile și nimicnicia vieții. Aparițiile fugare ale Dorei, Lolei și Medy-ei, descrise cu talent literar, sunt factice și nu înrăesc cu nimic asupra lui Jim.

Elementul descriptiv are, în tot romanul, o rară putere de sugestie. Ceea ce ar explica într'o oarecare măsură acceptarea fără comentarii a „Cărții Nunții“.

Cu oarecare inadvertențe, cu o acțiune condusă, dar netrăită decât virtual de eroi, cu divagații lirice uneori periculoase, între care răsar nufierii câtorva creații, într'un stil fluent de aleasă ținută literară, deși îmbibat cu neologisme repetate câteodată obsedant, romanul d-lui G. Călinescu e totuși o carte care place.

AUREL MARIN.

* * *

Virgil Carianopol „Flori de spin“

versuri București.

D-l Virgil Carianopol ne trimite un modest volum de versuri intitulat „Flori de spin“ care, de sub umbra lui Vlahuță (Dor de viață, Iubiți, Noapte de'nviere, Rămâi, etc.) a lui P. Cerna (Aduceri aminte) a lui Topârceanu (O să vie iar vacanța, Miraj, Rugăciune de iarnă, etc.) a lui Minulescu (Sus cupa, Răspuns, etc.) desprindem câteva accente demne de relevat și poeziile cari ar explica apariția volumului: Mesalina și Caravana.

În special poezia „Caravana“ ne arată pe d-l Virgil Carianopol care scrie acum versuri remarcabile la „Revista scriitoarelor și scriitorilor“.

A. M.

Dan Smântânescu: Mișcarea sămănătoristă (studiu istoric-literar) cu o prefață de N. Iorga. Ed. „Bucovina” 1933.

„Mișcarea sămănătoristă” a d-lui Dan Smântânescu este unul din puținele studii istorico-literare în care vibrația interioară, obiectivitatea științifică și munca de tânăr erudit, se întâlnesc să lumineze deopotrivă, această eroică perioadă a scrisului și a ideologiei românești.

Dacă în planul unci literaturi de înaltă estetică, mișcarea sămănătoristă nu-și va justifica poate niciodată locul pe care l-a ocupat în conștiința publică, în plan ideologic, „Sămănătorul” rămâne deschizătorul de drumuri pentru gândul și energia românească spre un ideal — acum împlinit — dar în fața cărui atunci, năzuința noastră tremura ca înaintea unui miraj.

Astăzi când, dupe un sfert de veac de eforturi sângeroase și dupe atingerea de o clipă a culmei, am căzut din nou înfrânți de străinism și de propria noastră neîncredere și nepăsare, suntem alături de d-l Smântânescu în nădejdea „unei noi reacțiuni culturale, care va porni din linia de idee sămănătoristă, aceasta fiind baza pentru o viitoare și neîntârziată ofensivă culturală către clasa țărănească (pag. 2). De altfel, sub nuanța ortodoxismului, reacțiunea s'a produs deja de câțiva ani în paginile „Gândirii”, iar în ultimul timp, în atitudinea tuturor revistelor din provincie, dar mai ales a celor din Ardeal, Oltenia și Bucovina.

Din cele nouă capitole ale studiului, sunt extrem de interesante capitolele II, III, VIII și IX, („Istoricul revistei”, „Scopul și mijloacele de luptă”, „Mișcarea sămănătoristă ca valoare culturală” și „Influența sămănătorismului și noile curente inspirate de el”) dintre care ultimile trei sânt și nebanuit de actuale. Remarc în special elementele de finalitate pe care autorul, înțelegându-le prezența, le-a prins în câteva fraze luminoase și lapidare dela „Stabilirea unui fluid de similitudini intelectuale și de comunitate de simțire pentru toți Românii”, până la „lupta contra străinismului” și „renașterea trecutului ca factor de educație națională”. (pag. 35).

I-am reproșa d-lui Smântânescu, neglijarea acelu flux intern care valorifică linia unei cărți, cultivând în schimb prea de aproape, amănuntul, ecoul simplu și literaturizarea. Deasemenea unele scurte rătăcirii adorative pentru d-l N. Iorga, a cărui operă de atunci, și de-atunci până acum, unanim recunoscută, nu mai poate cere decât lentila precisă și rece a istoriografului capabil și a criticului obiectiv.

În concluzie, din ampla analiză a faptelor în care autorul a pus mult suflet și destulă obiectivitate, se desprinde întreaga atmosferă în care s'a născut, a trăit și s'a stins Sămănătorul, lăsând însă dăra de lumină care va fi unul din temeiurile îndreptărilor noastre de mâine. Așteptând opera de bibliografie și studiul critic la care lucrează d. Dan Smântânescu în prezent, nădăjduim în prilejul de a spune tot binele despre un scriitor înarmat cu atâtea promițătoare calități și care, într'o vreme când scrisul oscilează între superficialitate și comercializare, are curajul de a păși în arenă numai cu idealismul, talentul și cultura sa aleasă.

ION FOȘENEANU

Emmanuel Robin: „Catherine Pecq”

roman Editura Plon - Paris

Catherine Pecq, excelentul roman al lui Emmanuel Robin, autorul romanului premiat în 1929: „Accusé, lève-toi”, a apărut de curând, în editura librăriei pariziene Plon (8, rue Garancière Paris 6-me).

Caracterul de unitate al volumului se rezumă în această vie și puternică realizare a croinei Catherine Pecq, care își caută norocul și fericirea la care are drept, în riscul și nesiguranța mai multor iubiri.

„Je perds mon-temps à n'aimer personne, hélas” spune ea și Richy, primul ei amor, se mistue într'un singur anotimp.

Albens disprețuește așa de mult dragostea ei că sleită în fine de puteri și de necazuși abia i se îngăduiește a l veghea la moarte.

Beuton e un bărbat imposibil și fără nici un pic de inimă.

Singur de care se apropie și rămâne lângă copiii pe care i-a avut cu el, este acel François Frédéric, un fel de șnapan, dar mai puțin meschin ca ceilalți și lui i se consacră definitiv și fără alte veleități.

Povestirea când repede în acțiune, când mai lentă, atunci când și sentimentele devin imprecise, e dominată de câteva evenimente tragice al căror naturală curaj cititorului, pentru că realitatea, văzută cu o privire limpede și pătrunzătoare ascunde o măreție ce poate stârni mai mult admirație decât spaimă.

Cartea se sfârșește în momentul când noi cunoaștem destul pe Catherine Pecq pentru că portretul ei fizic, care rezumă tot, să capete o adâncă însemnătate. Tot astfel când o ființă scumpă ne părăsește, încercăm în ultima privire, să-i păstrăm, închizând-o în suflet, imaginea care se risipește.

C. P.

N. B. În ediția de lux la Palatine, trasă numai în 550 de exemplare pe hârtie alpha, cu exemplarele numerotate, se găsește volumul acesta cu 25 fr. Ediția obișnuită 15 fr. Se poate comanda prin „Cartea Românească” și librăria „Minerva” din Brașov.

SIBIU

Bronzul lui Coșbuc.

Dupe un deceniu și jumătate de uitare vinovată „firele de tort” ale vremii ne întorc pe drumurile „marilor întoarceri”, spre fruntea inspirată, spre sufletul integral - oglinditor a tot ce a fost frumos și românesc, spre coarda care a vibrat ca un chiot de redeșteptare și de regăsire între Herdo-ul Năsăudului și inima Sibiului.

Coșbuc a revenit între noi.

În Sibiul pe care l-a iubit și unde și-a prins în forme eterne, visurile lui cele mai de preț, Coșbuc s'a închis pentru totdeauna în bronz ca într'un turn, înfruntând vremile. În dimineți, și'n amurguri turburătoare, ochii lui deschiși în înfloriri și sboruri albe, vor străluci ca două nemuritoare lumini pe raza cărora vor păși toți spre adevărata poezie.

Aurel P. Bănuț: „Tempi Passati“

(Umor și satiră din Ardealul de ieri). Editura Bucovina, București 1931

Cine nu a auzit în Ardealul de ieri și de azi de Aurel Bănuț, fostul director al societății teatrale românești, fost actor dramatic și publicist? Cine nu a savurat umorul din micile sale opere, începând cu „Achim Filărul“, și până la broșurile pline de sevă și spirit din biblioteca „Umor și satiră din Ardeal“. A. Bănuț este un original prin spirit și atitudine, un artist prin fire și concepție, un literat prin talentul povestirii și al exteriorizării experiențelor și impresiilor din viață. Stăpân pe o vastă cultură, cunoscând limba românească cum prea puțini o cunosc, chiar dintre scriitori, modest însă, el se numără printre acei ardeleni, care dupe unire, nu au știut să-și trâmbezeze calitățile, să-și pună valoarea în evidență și să exploateze situațiile fără scrupule și considerații. De aceea nu trebuia să ne mire, că nu face încă parte din Societatea Scriitorilor Români și că recenta sa operă „Tempi Passati“, nu a găsit încă în întreaga opinie publică românească ecoul pe care îl merită.

Când citești această carte și se pare că intri într'un bazar unic în felul său, în care e numai veselie, culoare, scânteieri și melodie, râset zglobiu, sunete de clopoței, un bizar caleidoscop, o nesfârșită variație de tablouri originale, în sfârșit o viață în continuă rotație, cu nenumărate efecte de lumină, de umor, de sarcasm și ironie. Iar înapoia acestui bazar miraculos, stă maestrul lui zâmbind și el, lăsându-te însă să ghicești că sursa și forța cu care te mișcă și te încântă, nu-s decât un sentimentalism de cea mai pură și artistică proveniență. Firește expresia dialectală este cea mai importantă și eficientă unealtă cu care operează autorul. Totuși literatura lui A. Bănuț nu este dialectală propriu-zis. Căci servindu-se numai de expresiile dialectale, el ne creiază o lume cu totul nouă, ne arată scene situații și tipuri, într'o lumină învăluită cu desăvârșire în atmosferă artistică. Arta lui Bănuț nu pornește dintr'un spirit ieftin și cotidian, ci dintr'un rar talent de observație, de analiză psihică și socială, de asocierea și de elucidarea esențialului, cu gruparea potrivită a amănuntului necesar și eficient. Și într'adevăr, dela marele Caragiale încoace, nimeni nu a știut să prindă mai bine, în forme de artă, nuanța de umor și de satiră, de sarcasm și de ironie, ca Aurel P. Bănuț, care cu drept cuvânt poate fi considerat de Caragiale al Ardealului. Biciuitor indulgent și iertător, dar plin de vervă și spirit, al moravurilor, apucăturilor și atitudinilor, Aurel P. Bănuț nu este numai un îndrumător pe ogorul limbii noastre, ci și mare educator de caractere în vastul domeniu al vieții noastre morale, sociale și politice. Când ne gândim la vremurile actuale, cu ciudățeniile lor caracteristice, cu multele lor lacune dureroase, cu insuficiențele lor, și cu grotescul trist al atâtor situații, nu avem decât dorința de a avea o nouă contribuție prețioasă a lui Aurel P. Bănuț, care prin umor și satiră, să ne ofere un remediu prompt pentru însănătoșirea moravurilor și deprinderilor noastre.

Fără a anticipa nimic din vastul cuprins al prețioasei opere „Tempi Passati“, o recomandăm cu căl-

dură tuturor intelectualilor noștri doritori de artă și de voe bună.

I. AL. BRAN-LEMENY.

* * *

Ștefan Horint: „Destinderi“. Ed. „Răboj“, 1933.

Mica plachetă cu „Destinderi“ a d-lui Horint aduce cu ea, dacă nu o sensibilitate, totuși o nouă tentativă de a depăși nivelul ermetismului actual. Dar parcă nedepins cu atmosfera interioară a poeziei, d-sa a strivit în setea după „nou“, orice preludiv de simțire. Ancorat într'un expresionism factice, nu-i pricepem tocmai sărăcia de vocabular: *stea, pace, paște, nea*, care revin obsedant, aproape în fiecare poem; poetul le învechește într'o singură cărticică. Să mai amintesc celelalte originalități: „coptura pământului nestins“ (la Argezi urâciunile sunt expresive prin contrast) sau scadarea versului prin legarea substantivului cu adjectivul („cântec și rostogolit“, „capelă și mică“, etc.)?

Totuși d-sa știe să scrie și lucruri semnificative pentru nădejdea într'o poezie, mai puțin ermetică, mai puțin nouă, dar mai mult poezie:

Cărări ude mergând dupe turme,
în gară împinși ca un rob —
Se văd oameni mergând peste glob
în văile pline de urme.

(Calendarul vremii).

I. F.

Teatrul ungiuresc ne-a uimit prin cele trei săptămâni în care a reușit să umple sala „Astrei“ până la ultimul loc, cu unguri, sași, români, de-avalma.

Este un record pe care un teatru românesc îl poate bate, cel mult pentru trei seri.

Credem că și rezultatele materiale au fost satisfăcătoare și pentru „Teatrul maghiar“ și pentru „Astra“, mai ales.

Și totuși parcă avem o nemulțumire; parcă am prefera să avem teatru românesc trei săptămâni, chiar dacă „Astra“ ar fi să ceară „concordat“, ceea ce nu poate fi cazul, când în fruntea ei, se găsesc gospodari atât de pricepuți.

* * *

În numărul viitor vom publica recenzii asupra romanului „Die Stadt im Osten“ de Adolf Meschendörfer și asupra volumului „Astrale“ de Lucian Costin.

S i b i u

Expoziția de pictură a D-nei Maria Drăgan-Cabadaiev la Sibiu.

În Sibiu în care arta și cultura românească, pulsează de câțiva timp cu putere și fecunditate, am admirat la 12 Iulie, expoziția d-nei Maria Drăgan-Cabadaiev.

Pictura d-sale, în care portretul, peisagiul și compoziția, ocupă locuri deopotrivă de valorificate, este unanim cunoscută în tot Ardealul dar mai ales în Sibiu și Brașov, unde a inaugurat prețuite expoziții anuale.

Deși a studiat în umbra marilor școli italiene, unde serafismul lui Raphael și pictura de genial rafinement a lui Leonardo da Vinci, i-au însumat impresiuni nesterse, totuși arta d-nei Maria Drăgan-Cabadaiev — mai ales nudul pe care îl cultivă cu succes — are mai mult, ceva din formele frumoase și pline, din paleta simplă și din expresivitatea vulgară a școlii flamande din secolul XVI.

În cele câteva portrete expuse, am remarcat în special acea notă de distincțiune a feții, care înlocuiește cu măiestrie, o subtilitate căutată sau o profunziune inexistentă la modelele comune. Marele nostru Stoenescu a apreciat totdeauna această fericită compensanță care face din portretele d-nei Cabadaiev, pânze de valoroasă realizare.

În peisagii, cele mai multe din idilicul parc al Sibiu'ui, verdele crud și soarele, abundă risipit peste peluze, cărări și drumuri de apă, ca o scuturare de fluturi și petale albe, dând tablourilor un aer de prospețime, de zări largi, și reliefind sentimentul spațiului, al aerului și al luminii.

Notăm: La Lido (dupe bae). Un nud feminin într-o atitudine cu totul originală, cu forme rotunde, planturoase, cu un colorit simplu dar plin de savoare; în fund, cerul, marea, palatele de marmură ale Veneției prinse într-o lumină de amurg melancolic și lasciv.

Țiganul, cap de studiu, interiorizat, dar cu un colorit contrastant care dăunează expresia urmărită, de melancolie artistică.

Torcătoarea, admirabilă compoziție rustică, lumină multă, tonalitate de „plin aer“, puțină mișcare.

Bețivul, interesant cap de studiu, mai apropiat de arta naturalistă, cu o gamă a culorii coborâtă, densă și cu o redare expresivă a viciului și a lăncezelii fizice. Aceștia le adaug pânzele remarcabile: Cereștorul, Natura moartă (fără obișnuitele fructe, fripturi și flori), Ordonața, Nud, etc.

Cercetată de un public numeros și select, expoziția aceasta, se adaugă fericit lângă numeroasele și semnificativele evenimente artistice pe care Sibiu'ul le-a însemnat anul acesta.

Arta d-nei Cabadaiev în plină dezvoltare, face parte dintr-o întregă mișcare plastică a Ardealului, mișcare pe care penelul acesta o face tot mai proeminentă și mai cercetată. Deși statică, pictura d-sale, de forme frumoase, de „plainairism“ și de colorit savuros, dau pânzelor un aspect de viață intensă și ritmică. Așteptăm la toamnă expoziția pe care d-na Cabadaiev o va inaugura în Brașov pentru a putea spune un cuvânt definitiv despre arta d-sale.

ION FOCȘENEANU.

Reviste

Vreamea. Anul VI. No. 295, 296, 297; Iulie 1933.

Dintre revistele săptămânale, aceea care în ultimul timp s'a impus tot mai mult, este fără îndoială „Vreamea“. Deși nu este o publicație pur literară, paginile de literatură, teatru și informație artistică ale „Vremii“, depășesc cu mult, ca valoare estetică, originalitate și tehnică, celelalte două reviste săptămânale: „Adevărul literar“ și „România literară“.

Conținutul acesta de bună literatură, cuprins între admirabile pagini de sinteză politică internațională, de studii economico-financiare, de cronică sportivă scrisă cu nerv și înțelegere, se încheie totdeauna cu o întreagă pagină polemică, în care scrisul savuros al d-lor Mircea Ștefănescu și Sergiu Dan, împerechează pe șase coloane, cel mai fin humor cu cele mai crude și mai sângerinde adevăruri.

Secondat de o mână de intelectuali și artiști de primă mărime, dintre care subliniem numele d-lor Pompiliu Constantinescu, Mircea Eliade, G. I. Duca, Mircea Durma, Anton Holban, Petru Comarnescu, Emil Cioran, etc., în umbra cărora bănuim munca migăloasă de sinteză și armonizare a d-lui Al. Sahia pe care — după rezultatele de până acum îl credem cu totul indispensabil pentru viitor — d-l Vladimir Donescu a reușit să facă din „Vreamea“, o revistă cu totul occidentală și care nu mai poate lipsi din mâna niciunui intelectual.

În No. 295 și 296, am remarcat admirabila șarjă a d-lui Tudor Mușătescu dintr'un fragment al „Coastei cu babe“, articolul romanțat al d-lui F. Aderca, despre „Richard Wagner“ și studiul de elevată structură critică al d-lui Pompiliu Constantinescu, asupra romanului „Adela“ de G. Ibrăileanu. Cu ultimul număr apărut, pentru plaje și pentru umbra aromată a brazilor, „Vreamea“ aduce o serie de articole în care nu știi dacă trebuie să admiri peisagiul răsărit din îmbrățișarea cuvintelor, sau talentul care disimulează prozaismul monden al evadării. Notăm: Gh. D. Mugur: „Marea; Pompiliu Constantinescu: „Peisajul românesc în literatură“; Anton Holban; Mănăstirile din Neamț; Petru Comarnescu: „Plajele și minunile Californiei“; Mac Constantinescu: „Litorale“.

D-l Mircea Ștefănescu publică o schiță „Trenul încornoraților“, scrisă într'un stil fluent și plin de culoare, în care toate nenorocirile se termină cu un zâmbet acru și o plecare rapidă, iar figurile Ninichi și a lui Cazimir apar luminate de atâta gingașie și naivitate încât ți-i simți prieteni vechi și îi privești cu ochiul înțelegător și înlăcrămat al d-lui Serafim.

În plus, o rubrică de humor spumos și talentul d-lui I. Anestin împrăștiat cu dărnicie, aproape pe toate cele 12 mari pagini ale revistei.

Societatea de mâine. Anul X. No. 5; Mai 1933, Cluj.

Dacă revista clujeană ar fi urmărit linia evolutivă din primii ani de apariție, desigur că astăzi dupe un deceniu, ar fi însemnat peste decesul timpuriu al atâtor încercări similare, un glorios record. În ultimii ani însă, „Societatea de mâine“ a trecut împreună cu directorul și animatorul ei, d-l Ion Clopoțel, să bătătorească drumuri pe care alții le părăsesc. Nu vroim să facem pro-

cesul niciunei concepții sociale, dar credința noastră este că dacă noua orientare a dăunat ținutei estetice și obiectivității revistei, în schimb, n'a folosit cu nimic marxismului care în ciuda tuturor transfuziunilor de ultimă oră, își urmează sinusoida lui agonică.

D-l Ion Clopoțel, este unul din factorii proeminenți ai culturii ardelenice; dotat cu un simț estetic ales, cu o mare înțelegere a problemelor culturale și cu un idealism subliniat tocmai de inoportunismul ultimei sale orientări, d-sa continuă să ne dea încă, în paginile „Societății de mâine“, un bogat și armonios material, educativ, social și informativ, întretăiat de flacăra câtorva pagini de proză aleasă și mici poeme pline de expresie și culoare.

În numărul de față, „Problemele sociale“ sunt susținute de d-nii: Dr. D. Rădulescu, Prof. I. Mateiu și Ion Clopoțel; „Problemele economice“ de d-l Ioan Trafiuc; „Problemele educative“ de Cristofor Epure. Partea literară mai slabă ca altădată; proza aproape inexistentă, în schimb poezia este susținută puternic de Ion Th. Illea (Poporul), Ciocio Anderco (Fiecarui colț de lume) și Kibédi Sándor (Vedenie). Recenzii și cronici extrem de bogate și bine scrise. Coperta de Prof. Cornea.

Ce i-am putea dori „Societății de mâine“? Desigur atitudinea, obiectivitatea și literatura aleasă de altădată; iar ca ideologie, nu șuerările unei concepții muribunde.

Abecedar Anul I. No. 1—12, Iunie-Iulie 1933 Brad-Turda. În munții Iancului a răsărit o floare rară ca Floarea reginii: „Abecedarul“. Pe două albe petale, doi feciori năzdrăvani au prins să însemne, în fiecare mijloc de săptămână, cu condeie de aur muiate adânc în suflet, minunății nebănuite.

Dela „Bilete de papagal“ a lui Tudor Arghezi, „Abecedarul“ acesta, este prima revistă de același format care se impune și care conține atâta poezie bună, câtă n'au cuprins toate revistele apărute după război în Ardeal, la un loc. Condusă de doi poeți autentici: Emil Giurgiuca și George Boldea - a căror lirică de preț s'a afirmat de mult în paginile „Gândirii“ și „Datinii“, - revista aceasta minusculă, oglindește tot sufletul lor plin de prospețimea culmilor, dela gingășia florii până la elanul sborului de șoim.

Apărută la Brad, acum două luni, a trecut de curând munții, în brațele pline de flori ale lui Teodor Murășanu care după ce-i va încondeia frumos câteva aripi de flutur al dimineții, o va trimite — cine știe unde? — la Cluj, Șighișoara, sau poate la Brașov, căci „născut în săptămâna copilului, acest abecedar va avea o fire nestatornică, o apariție hoinară.“

Din cele zece numere pe care le-am primit la redacție, încrustez în special numele câtorva poeți tineri: Emil Giurgiuca, Radu Gyr, Simion Stolnicu, Eugen Jebeleanu, George Boldea, Tudor Murășanu, C. I. Șiclovanu, N. I. Bontaș și D. Farcaș, care au dăruit Abecedarului, numai bucăți de adevărată antologie. Remarc deasemenea „Carnetul“, scris admirabil, cu căldură și entuziasm de d-nii E. Giurgiuca, G. Boldea și T. Murășanu, încercând să cuprindă toată mișcarea noastră artistică și culturală — mai ales cea din Ardeal — bunînteles în măsura spațiului restrâns, pe care banii puțini și curați ai acestor ciobănași ai cuvintelor li-l pot oferi.

În ultimul număr (11—12), remarcăm pe lângă

frumoasele poeme „Moarte și Senior de ceașcă“ (E. Jebeleanu) și „Arhanghel nou“ (C. S. Anderco), turburătoare coardă a d-lui G. Bobei din a cărei „Elegie a viorii“, trebuie să reținem măcar această strofă:

Până'n zori a plâns ca un susur
Ca o apă ce sfărâmă stele, . . .
Ca un țipăt de cocor întârziat,
Ca un vânt izbindu-se'n vintrele.

„Carnetul“ bogat, cu ecouri dela Vălenii lui N. Iorga, din Sibiul unde s'a desvelit bronzul lui Coșbuc la 16 Iulie și din castelul baronului Kemény, unde asociația scriitorilor unguri, „Helikon“, s'a întrunit pentru a 8-a oară.

Pentru noi, care strânși în cetatea de unde au plecat să cânte cei mai de seamă rapsozi ai acestor locuri, milităm de câțiva ani pentru recunoașterea adevăratei poezii românești, ridicate cași altădată tot din inima Ardealului, plină de vigoare, de prospețime și de avânt, ca o limbă de foc sau ca o făsnire de sevă, am primit apariția Abecedarului cu chiotul de bucurie al păstorilor care depășesc culmea.

Pe Emil Giurgiuca îl știam năzdrăvan, de când o noapte întregă ne-a citit, într'o grădină din Aiud, poeme albe ca mii de fluturi adormiți în vișini și care din când în când plecau să-și răcorească aripa în plânsul ierbii. Acuma îi iubim și fapta. Pentru ea și pentru toate câte vor urma, îi trimitem tot îndemnul și toată frația noastră de cruce: să trăești Giurgiuca!

Tara Bârsei Anul V. No. 4, Iulie-August 1933, Brașov.

Numărul acesta aduce continuarea articolului pe care îl așteptăm de mult: Iluzia „dacică“, datorită d-lui A. A. Mureșianu.

Dotat cu o mare putere de pătrundere și sinteză și stăpânind într'o largă măsură limbile clasice și moderne, d-sa aduce, din compararea și aprofundarea mai ales a textelor antice, noi argumente în favoarea tezei că „marele și puternicul regat al Dacilor, între Nistru și Tisa“ nu este și nu poate rămâne decât o frumoasă poveste istorică. Printre altele d-sa arată că „Dacii“ este un nume simbolic sub acolada căruia se înțelegea un grup întreg de popoare, că „Dacia“ era o creațiune romană; ea a putut fi mutată de Aurelian din nordul în sudul Dunării, că în triumful lui Aurelian dela Roma pentru învingerea barbarilor dela Dunăre, printre prizonieri nu figurează deloc „Dacii“.

În rest, articole de d-nii: Ion Mușlea, Ion Georgescu (Gh. Barițiu, autor dramatic), Axente Banciu (Scrisori vechi).

Partea literară elevată de armoniile Ecaterinei Pituș (Castanii, Cântec în amurg) și de lapidara poemă a d-lui D. Olariu (Luminile în Tomis). Numărul se deschide cu un cald omagiu pentru Ciprian Porumbescu dela a cărei moarte a trecut o jumătate de veac.

Hotarul Anul I. No. 2, Arad 1933.

Revista apărută de curând sub auspiciile „Ateneului Popular Arădan“, umple un gol simțit de mult, la granița de Vest. Condusă de un grup activ dar ne-subvenționat în care numele d-lor Al. Negură, Isaiia Tolan, Al. Constantinescu și Ed. Găvănescu, se afirmă ca o cheazăsie, aduce o contribuție literară și culturală care pentru început, este cu totul semnificativă. Incrustăm „Pastel“ de George A. Petre, „Acorduri de primăvară“ de Al. Negură și „Chibrit“ de Pompiliu Barbu.

Cronica Brașovului

Statuia lui Andrei Mureșianu.

D-l Dr. Nicolae Căliman, președintele „Astrei“, despărțământul Brașov, a lansat un cald apel pentru strângerea fondurilor necesare ridicării unei statuii lui Andrei Mureșianu, barțul care prin marșul său național „Deșteaptă-te române“, a înfiorat ca un prelung sunet de corn, vlăstarele adormite ale codrului. Acum patru ani în revista „Ritmuri“ și într'un articol publicat în „Gazeta Transilvaniei“, arătăm datoria, ca alături de bronzul rapsodului care a scris „La arme!“ să fie așezat și marele cântăreț al redeșteptării naționale. Calitatea noastră neoficială și neîncrederea într'o inițiativă tinerească neîntărită de peceți, ne-a pus în imposibilitate de a înfăptui gândul. Astăzi însă, când inițiativa pare a îndeplini toate formele, asigurăm pe d-l Dr. Nicolae Căliman de tot sprijinul, înțelegerea și concursul nostru.

Congresul „Astrei“ la Brașov.

În zilele de 9, 10 și 11 Septembrie va avea loc la Brașov congresul anual general al „Astrei“, cu ocazia căruia se vor organiza mari serbări pentru comemorarea celor 70 ani de existență a societății. Se va face acum bilanțul unei activități de trei sferturi de veac, scoțându-se în evidență faptele și realizările care s'au așezat grele ca graniturile, înfruntând fulgerile, între neuitata rugăciune a lui Popasu, rostită în Iulie 1862 la cea dintâi adunare generală a „Astrei“ ținută la Brașov și această adunare generală din 1933, care se va ține tot la Brașov și unde M. S. Regele Carol II-lea al tuturor românilor, va veni să aducă augustul său omagiu celor zece președinți de mare și neuitată memorie.

Cu întocmirea programului artistic a fost însărcinat marele nostru muzicant, d-l Tiberiu Brediceanu, care prin cele două concerte și prin cortegiul etnografic proiectat, va reuși și de data aceasta să dea serbărilor, caracterul de distincțiune și sobrietate pe care l-a imprimat oridecâteori a fost desenat să-și spună cuvântul.

M. S. Regele și Scriitorii.

La 22 Iulie măștri scrisului românesc, au fost invitați la Palat de un Suveran cu o mare linie cărturărească, pentru a împărți odată cu o masă regească, esența unor psihologii de elită și verva spirituală a unor inteligențe cu subtilități de pumnal florentin.

M. S. Regele s'a interesat de soarta scriitorilor, de planurile lor, dându-le imboldul cuvântului Regal. Au fost acolo cu Regele la masă:

Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, Cathon Teodorian, Corneliu Moldovanu, Al. Th. Stamatiad, O. Han, V. Eftimiu.

INSEMNĂRI

Premii Naționale. Anul acesta, grație Augustei intervenții a M. S. Regelui și a căldurii cu care d-l Oct. Goga, a îmbrățișat totdeauna cauza scriitorului și a scrisului românesc, premiul național de literatură s'a dedublat. Astfel au putut fi premiați în același timp, d-l G. Ibrăileanu, criticul sexagenar dela Iași și d-l Corneliu Moldovanu, autorul „Cetății Soarelui“ și a „Cântării Cântărilor“. Mai fericită ca premiul din alți ani, se pare că mergem spre o „fericire deplină“; și atunci va fi și d-l Tudor Arghezi „poet mare“.

Redacționale.

Din cauza enormului material de proză, care a redus paginile destinate poeziei la una singură, redăm aci, pentru stimularea d-lui Emil Micu, aceste două strofe, mult evaluate, față de cele prezentate în trecut și care îngăduie să nădăjduim împreună cu d-sa:

Chiciuri fugare norii destramă,
Convolul neliniștilor.
Numai amurgul mai strânge vamă
Zărilor, luminilor.

Lângă cer, toamnă plină de aur;
Stăm aplecați ispitelor.
Vântul rotire grea, și tezaur
Freamătul clipitelor.

(Freamăt).

Pentru acelaș motiv, adăugăm epigrama d-lui Al. C. Aldea „Unui intelectual decedat“

Ca s'arate că-i citit,
Cărți destule cumpărase;
Dar murind s'a lămurit:
Nici-o filă nu tăiase.

La acelaș nivel „Aprodului Purice“ și „Unui preot“.

■ Dela d-l Har. Hortopan așteptăm pentru la toamnă lucruri cel puțin tot atât de bune ca poezia „Cocorii“ publicată în „Ritmuri“ (11—12) 1930.

■ În luna Septembrie va apare volumul de poeme „În sus“ al poetului Ion Focșeneanu, în editura „Cartea Românească“ cu o prefață de Cincinat Pavelescu. Ultimul ciclu, va cuprinde traduceri din Ch. Baudelaire a căror realizare va însemna o nouă izbândă românească în talmăcirea marelui poet francez.

■ La redacția „Brașovului Literar“, se găsesc ultimele exemplare de „Epigrame“ ale maestrului Cincinat și placheta de versuri „Lumini“ a poetului Aurel Marin.

■ Am mai primit la redacție revistele: „Les Marges“ (Iunie), „Vraja“, „Orion“, „Discobolul“, „Răsăritul“, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români“, „Flori de crâng“, etc.; despre care ne vom ocupa, în limita posibilităților, într'un număr viitor.

■ D-l Nicolae Căntonieru va tipări în toamnă un volum de proză intitulat „Întâmplări omenești“ care va cuprinde o parte din nuvelele publicate în diferite reviste, precum și câteva nuvele inedite.

■ Încheind un an de sbuciumată existență, în care am avut de luptat pe lângă greutăți de ordin material și cu o totală lipsă de înțelegere, „Brașovul Literar“ își întoarce ultima filă a acestui număr cu satisfacția că cei care l-au condus și animat, au jertfit totul — dela banul lor scump până la sfidarea odihnii — pentru a-i asigura o ținută demnă și o directivă sănătoasă. Dacă cei care dețin în mâna lor temeiurile pentru apariția mai departe a unei reviste mari, vor deschide mâna și sufletul lor numai o clipă, nu vom pregeta să ne reorganizăm și dela toamnă să reîncepem transformarea banului nostru în șiruri cuvântătoare, innălbind nopțile la flacăra unui ideal care de mii de ani cheazășieste cultura umanității.

Prețul 15 lei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj